

Zápisy žáků do prvního ročníku

Diplomová práce

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Bc. Martina Lochmanová

Vedoucí práce:

Mgr. Lucie Hubertová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Zadání diplomové práce

Zápisy žáků do prvního ročníku

Jméno a příjmení: **Bc. Martina Lochmanová**
Osobní číslo: P15000587
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Zadávací katedra: Katedra primárního vzdělávání
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Cíl: Cílem práce je popsat a porovnat proces zápisu dětí do 1. tříd na minimálně 4 různých základních školách (městské školy, vesnické školy) v Mladé Boleslavi a okolí.

Metody: Pozorování při zápisu, rozhovory s učiteli a vedením školy, analýza dostupných materiálů.

Požadavky: Prostudování odborné literatury k danému tématu, sběr, zpracování a interpretace dat.

Komparace realizace zápisů na vybraných základních školách.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. 2. vydání. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-2660-793-9.
BUDÍKOVÁ, Jaroslava, Pavla KUNCOVÁ a Patricie KRUŠINOVÁ. Je vaše dítě připraveno do první třídy?: [co potřebuje budoucí prvňáček umět a znát]. Brno: Computer Press, 2004. Rozvoj osobnosti (Computer Press). ISBN 80-7226-637-3.
KUTÁLKOVÁ, Dana. Jak připravit dítě do 1. třídy: rozvoj obratnosti, smyslové vnímání, řeč, náměty na hry, kresba, školní zralost. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-1040-4.
ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-802-6206-446.

Vedoucí práce:

Mgr. Lucie Hubertová, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce:

1. prosince 2018

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 18. prosince 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

18. května 2020

Bc. Martina Lochmanová

Poděkování

Ráda bych upřímně poděkovala Mgr. Lucii Hubertové, Ph. D. za cenné rady, odborné vedení a ochotu při psaní této práce. Dále děkuji všem pracovníkům základních škol, kteří mi poskytli potřebné informace. Velké dík patří také mé rodině a přátelům za trpělivost a podporu po celou dobu mého studia.

ANOTACE

Název diplomové práce: Zápisy žáků do prvního ročníku

Jméno a příjmení autora: Bc. Martina Lochmanová

Akademický rok odevzdání diplomové práce: 2019/2020

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Lucie Hubertová, Ph.D.

Tato diplomová práce se věnuje tématice zápisů do prvních ročníků základních škol. Teoretická část se zabývá systémem školství v ČR. Navazuje náhled problematiky školní zralosti, nezralosti a připravenosti na školní docházku. V rámci popisu diagnostického procesu u zápisu do školy jsou přiblíženy oblasti testování dítěte předškolního věku. Následuje nástin procesu přípravy na zápis a náležitosti předčasného či odloženého zápisu do školy.

V rámci praktické části byl realizován a popsán výzkum, který si kladl za cíl podrobnou deskripci a srovnání systému zápisů na zvolených školách.

Klíčová slova: Školní zralost, školní připravenost, zápis do školy, diagnostika školní zralosti

ANNOTATION

Title of thesis: Enrollment of pupils into the first grade at elementary schools.

Name and surname of the author: Bc. Martina Lochmanová

Academic year of diploma thesis submission: 2019/2020

Thesis supervisor: Mgr. Lucie Hubertová, Ph.D.

This diploma thesis deals with the topic of enrollment into the first years of primary schools. The theoretical part deals with the education system in the Czech Republic. Follows the insight into the issues of school maturity, immaturity and readiness for school. Within the description of the diagnostic process for enrollment in school, the areas of testing of a preschool child are approached. The following is an outline of the process of preparation for enrollment and the requirements for early or postponed enrollment in school.

Within the practical part, research was carried out and described, which aimed at a detailed description and comparison of the system of enrollment in selected schools.

Keywords: School maturity, school readiness, enrollment into the school, diagnostics of school maturity

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ	11
SEZNAM TABULEK	11
SEZNAM GRAFŮ.....	12
SEZNAM ZKRATEK.....	12
Úvod	13
TEORETICKÁ ČÁST	15
1 Školství v ČR.....	15
1.1 Historie povinné školní docházky	15
1.2 Aktuální legislativní úprava školství.....	16
2 Školní zralost a připravenost	18
2.1 Školní zralost.....	18
2.1.1 Fyzická zralost.....	18
2.1.2 Psychická zralost.....	19
2.1.3 Sociální zralost.....	21
2.2 Školní připravenost.....	21
2.3 Školní nezralost	22
3.1 Diagnostický proces.....	25
3.1.1 Metody	26
3.2 Oblasti testování dítěte předškolního věku	27
3.2.1 Motorika a grafomotorika	27
3.2.2 Zrakové vnímání a paměť	29
3.2.3 Sluchové vnímání a paměť	30
3.2.4 Vnímání prostoru.....	31
3.2.5 Vnímání času	31
3.2.6 Základní matematické představy	32
3.2.7 Řeč (myšlení)	32
3.2.8 Sociální dovednosti.....	33
3.2.9 Sebeobsluha (samostatnost)	33
3.2.10 Hra	34
4 Příprava na zápis.....	35
5 Zápis.....	39
6 Předčasný a odložený vstup na ZŠ.....	42
PRAKTICKÁ ČÁST.....	45

7	Cíl praktické části.....	45
7.1	Popis a metody výzkumného šetření	45
7.2	GDPR.....	46
8	Základní informace o vybraných školách	47
8.1	Základní škola Mladá Boleslav, Komenského nám. 76, příspěvková organizace (dále jen „1. ZŠ“)	47
8.2	Základní škola Ml. Boleslav, Dukelská 1112, příspěvková organizace (dále jen „5. ZŠ“).....	49
8.3	Základní škola a Mateřská škola Mladá Boleslav, Jilemnického 1152 příspěvková organizace (dále jen „6. ZŠ“).....	51
8.4	Základní Mateřská škola Klášter Hradiště nad Jizerou příspěvková organizace (dále jen „ZŠ Klášter“).....	53
9	Průběh zápisu, porovnání úkolů.....	55
9.1	Úvod	55
9.2	Přivítání.....	56
9.3	Jemná motorika.....	57
9.4	Grafomotorika	58
9.5	Počítání, číselná řada.....	59
9.6	Geometrické tvary	59
9.7	Barvy.....	60
9.8	Výslovnost	61
9.9	Kresba postavy	61
9.10	Podpis	62
9.11	Odlišné aktivity	62
10	Hodnocení motivační části	65
11	Subjektivní hodnocení vlastního průběhu zápisu do první třídy na jednotlivých školách	66
11.1	Projev učitele.....	66
11.2	Komunikace s rodičem	66
11.3	Připravenost	67
11.4	Pomůcky	67
11.5	Výzdoba	68
11.6	Provedení	68
11.7	Motivační část	69
11.8	Celkový dojem	69
12	„Ideální“ zápis.....	71
12.1	Organizace	71

12.2	Motivační část	71
13	Rozhovory.....	73
13.1	Ad. A) Otázky směřující k personálnímu zabezpečení a rolí konkrétního učitele	73
13.2	Ad. B) Otázky směřující konkrétně na daný zápis.....	74
13.3	Ad. C) Otázky směřující ke komunikaci s rodiči při a po zápise	74
13.4	Ad. D) Otázky směřující k evaluaci zápisu v dané škole.....	74
14	ZÁVĚR	75
15	ZDROJE.....	77
16	PŘÍLOHY.....	82

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1: lupa pro hledání stop</i>	55
<i>Obr 2: stopa</i>	56
<i>Obr. 3: část výzdoby ve třídě</i>	56
<i>Obr. 4: kresba detektiva</i>	56
<i>Obr. 5: výzdoba s úkoly</i>	57
<i>Obr. 6: vázání tkaničky 1. ZŠ</i>	57
<i>Obr. 7: stavění z kostek</i>	57
<i>Obr. 8: vázání tkaničky 5. ZŠ</i>	57
<i>Obr 9: vázání tkaničky 6. ZŠ</i>	57
<i>Obr. 10: kostky</i>	58
<i>Obr. 11: vázání mašle</i>	58
<i>Obr. 12: grafomotorický list 5. ZŠ</i>	58
<i>Obr. 13: grafomotorický list 6. ZŠ</i>	58
<i>Obr. 14: grafomotorický list ZŠ Klášter</i>	58
<i>Obr. 15: indián - čísla</i>	59
<i>Obr. 16: stopy - čísla</i>	59
<i>Obrázek 17: kartičky s čísly</i>	59
<i>Obr. 18: interaktivní tabule - tvary</i>	60
<i>Obr. 19: totem - tvary</i>	60
<i>Obrázek 20: kostky - tvary 6. ZŠ</i>	60
<i>Obrázek 21: kostky - tvary ZŠ Klášter</i>	60
<i>Obrázek 22: určování barev</i>	61
<i>Obr. 23: kartičky s obrázky 6. ZŠ</i>	61
<i>Obrázek 24. kartičky s obrázky 5. ZŠ</i>	61
<i>Obr. 25: papír pro kresbu indiána</i>	62
<i>Obr. 26: skládačka postavy</i>	62
<i>Obr. 27: dokončený úkol na pravolevou orientaci</i>	63
<i>Obr. 28: materiál na pravolevou orientaci</i>	63
<i>Obr. 29: navlékání gumiček</i>	63
<i>Obr. 30. řazení dle velikosti</i>	63
<i>Obr. 31: pohádky</i>	63
<i>Obr. 32: pracovní list na zrakovou diferenciaci</i>	64

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: Typy pedagogické diagnostiky podle Dankové (2011)</i>	25
<i>Tabulka 2: Formální a motivační část zápisu</i>	28
<i>Tabulka 3: Rozlišení hrubé a jemné motoriky</i>	40

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Porovnání počtu dětí při zápisu, počet odkladů a skutečně nastoupených dětí na 1. ZŠ	48
Graf 2: Porovnání počtu dětí při zápisu, počet odkladů a skutečně nastoupených dětí na 5. ZŠ	50
Graf 3: Porovnání počtu dětí při zápisu, počet odkladů a skutečně nastoupených dětí na 6. ZŠ	52
Graf 4: Porovnání počtu dětí při zápisu, počet odkladů a skutečně nastoupených dětí na ZŠ Klášter .	54

SEZNAM ZKRATEK

CNS	Centrální nervová soustava
GDPR	General Data Protection Regulation (Ochrana osobních údajů)
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
RVP PV	Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání
SPUCH	Specifické poruchy učení a chování
ŠVP	Školní vzdělávací program
ZŠ	Základní škola

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma Zápís do 1. ročníku základní školy (dále jen „zápis“), protože zápisy probíhají každý rok a školy si je od jisté doby mohou organizovat podle svých představ a požadavků.

Dříve se jednalo především o formální zápis, kdy se upřednostňovalo vyplňování potřebných dokumentů k přijetí. Časem začaly školy více pracovat část motivační. Ta slouží nejen k motivaci dítěte chodit do školy, ale také by měla zachytit případné opoždění vývoje tak, aby dítě mělo možnost odkladu, a předešlo se tak neúspěchu v první třídě. Dnes školy vytváří vlastní motivační část, ve které se snaží dítě při zápisu uvolnit a namotivovat. Zápis je proto v dnešní době spíš jakýmsi dobrodružstvím a hrou.

Důvodem, proč jsem si téma zvolila, byl nástup mé dcery do první třídy a s ním související rozhodování, zda je dostatečně připravena k zápisu a zda splní požadavky spojené se zápisem. Uvědomila jsem si, že vlastní zápis a s ním spojené rozhodování o tom, zda je dítě dostatečně připraveno pro nástup do první třídy prožívá každý rok nezanedbatelný počet rodičů budoucích prvňáků, a proto jsem se rozhodla celý proces zápisů hlouběji prozkoumat a zanalyzovat. K získání co největšího objemu informací jsem využila možnosti toho, že jsem mohla zápis absolvovat jak s dcerou ve škole, kam nastoupí, tak i v dalších školách. Zároveň jsem mohla také využít jako zdroj informací odbornou literaturu, kterou jsem nastudovala ke snadnějšímu propojení získaných praktických zkušeností a umožnila mi lepší a hlubší orientaci v dané problematice. Tím jsem zároveň umožnila dceři hladší vstup do její nové etapy života, protože vím, že ne vždy je začátek snadný a skrývá mnoho úskalí.

Cílem mé diplomové práce se proto stalo využití získaných teoretických a praktických poznatků k optimalizaci přípravy dětí pro nástup do první třídy a návrh „modelu“ ideální přípravy na zápis včetně jeho praktického využití. Chtěla bych odpovědět na otázky, jaký je smysl zápisů a jejich pravý účel, k čemu všemu může vlastní zápis sloužit, co nám poskytuje. V neposlední řadě pak zanalyzovat, zda samotný systém povinného předškolního vzdělávání je dostatečně efektivní a zda přináší i informace pro rozhodování rodičů, kdy zapsat své dítě do první třídy základní školy.

Důležitým faktorem pro vstup do školní docházky je školní zralost a připravenost, které dále uvádím v jednotlivých kapitolách. Existuje mnoho internetových i knižních zdrojů, které mohou rodiče využít. Další možností je návštěva odborníka, který jim v tomto směru

pomůže. Samotný zápis se také na školní zralost a připravenost zaměřuje. Právě díky tomu, jak se u zápisu dítě projevuje, se mohou rodiče dozvědět, jak jejich dítě základní požadavky zvládá. Zda je projev dítěte v normě, kde je třeba něco docvičit, nebo zda by nebyl lepší odklad školní docházky. V dnešní době jde však jen o doporučení, konečné rozhodnutí je na rodičích. I proto je dle mého názoru důležité se zamyslet nejen nad smyslem vlastního zápisu, ale také nad možnostmi, jak dítě na zápis připravit, resp. jak získat objektivní informace k rozhodnutí, zda je dítě připraveno udělat tento první důležitý krok do svého budoucího života a jak ho zvládne. A „uspěchaný či vynucený“ nástup dítěte do první třídy může ovlivnit jeho vývoj a psychickou stránku jeho osobnosti na celý jeho budoucí život. Tento rozdílový rok, tím myslím při případném odkladu nástupu do první třídy, může být v budoucnu pro dítě velmi důležitý a prospěšný, a nemá být určitě stigmatem.

V teoretické části mé diplomové práce jsem se zaměřila na několik vybraných důležitých témat týkajících se zápisu. Jak jsem již výše zmínila, jedná se o školní zralost a připravenost a obecné informace týkající se zápisu. V praktické části se zabývám přímo vlastním průběhem zápisu na čtyřech vybraných školách v Mladé Boleslavi a jejím okolí. Školy jsou vybrány tak, aby postihly co největší škálu možností v českém školství a navzájem se od sebe lišily, a tím se zohlednily různorodé podmínky na konkrétních školách. Každá škola má v praktické části svou dílčí reflexi, kde konkretizují záznamy z jednotlivých zápisů a orientují se na klady a zápory. V závěru práce pak uvádím konečnou reflexi, kde jednotlivé školy porovnávám a selektuji nejvýznamnější body, ze kterých se snažím navrhnout nejvhodnější a nejprínosnější podobu zápisu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Školství v ČR

Většina zemí má svůj určitý, specifický systém školství, který vychází zejména z historických souvislostí a je regulován legislativními podmínkami v každé konkrétní zemi. Kdybychom tyto systémy porovnali, najdeme mnoho společných znaků, ale i zásadní rozdíly. V následujících kapitolách uvádím stručný přehled historie povinné školní docházky v kontrastu s aktuální legislativní úpravou školství.

1.1 Historie povinné školní docházky

Pokud nahlédneme do historie českého školství, zjistíme, že už naši předchůdci se zajímali o vzdělávání a snažili se ho nějakým způsobem rozvíjet. Za počátek vzdělávání na našem současném území můžeme považovat příchod Cyrila a Metoděje, kteří se zasadili o šíření křesťanství a znalosti písma a také pomáhali při zakládání škol. Za první českou školu se podle legendy, uvedené v Kosmově kronice, dá považovat škola v Budiči založená v 10. století. Tehdy byly školy jen pro bohatou vrstvu obyvatelstva a nešlo o obecné vzdělání, ale o cílenou výchovu budoucích kněží (Kasper, et al. 2008).

Důležitým mezníkem historie českého školství je rok 1348, kdy byla založena Univerzita Karlova v Praze. Nejednalo se však o povinnou školní docházku (Kasper, et al. 2008). Univerzita byla založena hlavně proto, aby se mohli vzdělávat obyvatelé Českého království a to navíc pouze v omezených a specifických studijních oborech. Jelikož to ale byla po nějakou dobu jediná univerzita v Praze, zohledňovaly se na ni potřeby ostatních národností. Díky tomu byl na univerzitě kromě národa českého zastoupen také národ bavorský, saský a polský (Spěváček 1988).

Za počátek povinné školní docházky je považován rok 1774, kdy Marie Terezie vydala Všeobecný školní řád, kde nařizovala dětem ve věku 6 – 12 let absolvovat závaznou šestiletou vzdělávací povinnost. Šlo spíše o nařízení chodit do školy všem, kteří ji doposud v tomto věku nenavštěvovali. V roce 1869 byl přijat zákon, který prodloužil povinnou školní docházku na osm let a jako takovou ji jasně stanovil, dokonce i pod hrozbou sankcí.

V roce 1922 byla po vytvoření samostatného Československa tzv. malým školským zákonem sjednocena délka povinné školní docházky. Celá struktura školského systému s prodloužením povinné školní docházky na devět let byla změněna v roce 1948. Jednalo se

o takzvanou Jednotnou školu. V roce 1953 byla devítiletá povinná školní docházka, díky obtížné hospodářské situaci, opět zkrácena na osm let. Po zlepšení národohospodářské situace v roce 1960 byla opět prodloužena na devět let a došlo k další změně struktury školství. Byl vytvořen systém základních devítiletých škol a na ně navazující střední všeobecně vzdělávací školy. K prodloužení povinné školní docházky na deset let pak došlo v roce 1978, současně však byla zkrácena devítiletá základní škola na osm let s tím, že se povinná školní docházka musela dokončovat po dobu dvou let na střední škole či učilišti. Tato školní docházka však byla stanovena pod vlivem politiky komunistické strany na čtyři roky. Šlo tedy o snahu co nejvíce navýšit počet studentů s ukončeným středním vzděláním. Díky listopadové revoluci v roce 1989 začala platit od roku 1990 novela školského zákona, která upravovala povinnou školní docházku opět na devět let a tím byla i prodloužena doba základní školy. Devátý ročník však zůstal, tak jako před revolucí, nepovinný a žáci tak mohli po osmi letech odejít na střední školu. Vytvořila se tak situace, kdy počet žáků v devátém ročníku začal klesat a zůstávali v něm převážně žáci, kteří neměli o další studium zájem. To se změnilo až po roce 1995, kdy byla přijata novela, která z devátého ročníku udělala ročník povinný a tak povinná školní docházka byla opět stejně dlouhá jako základní škola (Morkeš 2010).

1.2 Aktuální legislativní úprava školství

V naší republice základní vzdělání obsahuje primární a nižší sekundární vzdělávání. Jedná se o povinnou školní docházku. Nejde však o první setkání dětí se vzděláváním. Ve dvou letech může dítě nastoupit do předškolního vzdělávání, které tak, jako jeho rodina, pomáhá vytvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytuje tak základ všeobecného vzdělání. To se zaměřuje především na situace, se kterými se setkává v běžném životě. (MŠMT 2009/2010) Před nástupem do systému základního vzdělávání je navíc povinné předškolní vzdělávání pro dítě, které do začátku školního roku dovrší pěti let. Tato povinnost se zavádí od školního roku 2017/2018. (MŠMT, 2016)

Poskytování základního vzdělávání upravuje zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, který byl schválen v září 2004 s platností od 1. 1. 2005. Organizaci základního vzdělávání, počty žáků ve školách a třídách, podmínky pro poskytování učebnic a školních potřeb upravuje vyhláška ministerstva školství č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů. Organizaci

školního roku upravuje vyhláška ministerstva školství č. 16/2005 Sb., o organizaci školního roku, ve znění pozdějších předpisů. (MŠMT 2009/2010)

Délka povinné školní docházky i základního vzdělávání je ustanovena na 9 let. Tu žáci absolvují zpravidla ve věku 6 - 15 let. Většina z nich plní povinnou školní docházku na základních školách se dvěma stupni. První stupeň se skládá z 1. - 5. ročníku a druhý stupeň z 6. - 9. ročníku. Někteří žáci počínaje 6. nebo 8. ročníkem mohou po úspěšném přijímacím řízení plnit povinnou školní docházku na víceletém gymnáziu, popřípadě na osmileté konzervatoři.

V roce 1998 bylo na zkoušku přijato domácí vyučování. Uzákoněno bylo v roce 2005 jako individuální vzdělávání, jehož povolení spadalo do kompetence ředitele školy. V této době jej však bylo možné aplikovat pouze pro první stupeň základní školy. Další změna týkající se domácího vyučování byla aplikována od školního roku 2007/2008, kdy je tento způsob vzdělávání povolen realizovat při vzdělávání žáků druhého stupně základní školy. V následujícím školním roce bylo vzděláváno v rámci domácího vzdělávání již 433 žáků. V rámci jednotlivých škol, ale i tříd, probíhá vzdělávání jak žáků pravidelně docházejících do školy, tak žáků s domácím vyučováním.

Podstatnou změnou, která ovlivňuje systém školství po roce 1989 je i změna z roku 1990, kdy vlivem novely školského zákona došlo k tomu, že většina základních škol je zřizována obcemi a to ve formě příspěvkové organizace, resp. školské příspěvkové organizace. Navíc zákonné podmínky umožňují spojení základních škol se školami mateřskými.

Nyní se řídíme zákonem č. 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů. (MŠMT, 2016).

2 Školní zralost a připravenost

Doba, kdy dítě nastupuje do školy, nebyla stanovena náhodně, jelikož k různým vývojovým změnám u dětí dochází právě ve věku 6 – 7 let. Tyto změny jsou podmíněny zráním a učením, které ovlivňuje i nástup dětí do školy. Význam těchto změn může být různý, ale pro úspěšné zvládnutí role školáka je většina z nich velice důležitá (Vágnerová, Klégrová 2008).

V této kapitole definuji pojem školní zralost a školní připravenost, a v dílčích kapitolách konkretizuji zralost fyzickou, psychickou a sociální. Školní zralost a připravenost jsou výchozími poznatky pro zápis do základní školy. Je proto důležité je v následující části uvést konkrétně, neboť jde o výchozí informace k praktické části práce.

2.1 Školní zralost

Definic školní zralosti můžeme najít hned několik. Například Průcha, Walterová, Mareš (2003) hovoří o školní zralosti jako o stavu dítěte projevujícího se v takové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy. Hartl a Hartlová zase ve svém Psychologickém slovníku uvádějí, že školní zralost je vlastně *způsobilost dítěte k absolvování školní výuky*. Předpokladem je určitá úroveň rozvoje jazyka a myšlenkových operací, schopnost aktivní pozornosti a soustředění a také určitá úroveň sociálních dovedností (Hartl, Hartlová 2009). V knize Budeme mít prvňáčka od Jany Kropáčkové, se zase můžeme dočíst, že jde o stav, který zahrnuje jeho zdravotní, psychickou a sociální způsobilost začít školní docházku. Uvádí také tři nejčastější složky školní zralosti - fyzickou, psychickou a sociální (Kropáčková 2008). Tyto tři složky si však nejsou rovny. Nejdůležitější roli hraje psychická a sociální zralost. Psychická zralost je podmíněna zejména zráním centrální nervové soustavy a sociální zralost pak především emoční stabilitou, díky níž je dítě schopno odpoutat se od matky (případně otce) na potřebnou dobu ve školním zařízení, schopnost plnit novou roli školáka a přijmout učitele jako autoritu. Fyzická zralost není vnímána jako dominantní faktor, ale přes to je velmi důležitá z hlediska odolnosti vůči zátěži a únavě a také vyšší obranyschopnosti organismu (Jucovičová, Žáčková 2014). V následujících kapitolách tyto tři roviny dále konkretizuji.

2.1.1 Fyzická zralost

Posuzování fyzické zralosti a zdravotního stavu je v kompetenci dětského lékaře. K němu se zpravidla přidávají posudky i jiných odborníků, které dítě navštěvuje. Může jít

o neurologa, alergologa, logopeda atp. (Jucovičová, Žáčková 2014). Zohledňuje se především váha a výška vzhledem k věku dítěte a také hrubá a jemná motorika. V různých publikacích se můžeme dočíst o obecných znacích fyzické zralosti, mezi které jsou řazeny např. výměna dentice (mléčné zuby vypadávají a jsou nahrazovány trvalým chrupem), změna proporce těla (postava se protahuje, snižuje se množství podkožního tuku, končetiny se prodlužují, zmenšuje se poměr obvodu hlavy vůči tělu, zlepšuje se celková koordinace těla), nebo dokončování osifikace zápěstních kůstek, které slouží k určení kostního věku dítěte.

Dříve se také používal tzv. Kapalínův index, který vychází z poměru výšky a váhy dítěte. Dítě zralé pro školu by mělo ideálně měřit 120 cm a vážit 20 kg. Od používání toho indexu se však upouští, jelikož byl zjištěn vliv dalších skutečností, které výsledek výšky a váhy dítěte v daném věku ovlivňují. Jedná se zejména o rodové predispozice, opožděný kostní růst a významný vliv mají rovněž stravovací návyky dítěte (Otevřelová 2016).

Dalším jednoduchým testem, kterým dokážeme vyhodnotit fyzickou zralost dítěte, může být tzv. filipínská míra. Princip tohoto testu je založen na zjišťování, zda došlo k prodloužení končetin. Test spočívá v kontrole dosažení pravé paže na levé ucho přes temeno vzpřímené hlavy. I tato metoda je však považována za zastaralou (Jucovičová, Žáčková 2014).

V dnešní době je však kladen důraz zejména na individualitu dítěte. Proto je dobré mít k dispozici jak posudek od lékaře a jiných odborníků, tak i od učitelek v mateřské škole, kam dítě v posledním roce před zahájením povinné školní docházky docházelo. Obecně však můžeme říci, že dítě fyzicky zralé pro školu by mělo být schopné po tělesné stránce školu zvládnout. (Jucovičová, Žáčková 2014).

2.1.2 Psychická zralost

Psychickou zralost můžeme obecně chápat jako dostatečnou vyspělost centrální nervové soustavy. Přestože většina dětí nastupuje do první třídy v šesti letech a dalo by se předpokládat, že budou na stejné úrovni, tak tomu tak ve skutečnosti často není. Nejen že je rozdíl mezi dívkami a chlapci (nervová soustava dívek se vyvíjí rychleji), ale významné rozdíly mohou být pozorovány mezi dvěma žáky, jednomu z nich bylo šest let těsně před nástupem a druhým, který oslaví sedmé narozeniny hned v září. Tudíž je dělí bez pár dní celý rok. Takovýto rozdíl může být v určitých situacích markantní. Proto je potřeba zralost diagnostikovat, aby nedocházelo k přetěžování dětí (Šulová 2014).

Psychickou zralost můžeme rozdělit na několik oblastí. První z nich je rozumová, neboli **mentální vyspělost**. Ta zahrnuje hlavně myšlení. Dítě v tomto věku přechází od konkrétního k obecnějšímu, začíná tvořit nadřazené pojmy, začíná se projevovat analyticko – syntetická činnost. Dítě si všímá podobností a rozdílů, chápe vztahy mezi nimi, začíná logicky uvažovat, zná pojmy jako je větší x menší, první x poslední, bylo x bude a podobně.

Další oblastí je sféra **percepčních funkcí**, která zahrnuje vnímání. K tomu, aby se dítě naučilo bez potíží číst, psát a počítat, je potřeba, aby smyslové vnímání bylo na určité úrovni. U zrakového vnímání je to například schopnost složení puzzle, jehož složitost je odstupňována podle věku, složení rozstříhaného obrázku, určení stejných obrázků dle jejich obsahu nebo naopak rozeznání, který mezi ostatní nepatří. Důležité je rovněž zvládnutí základů pravolevé orientace, rozeznávání a pojmenování barev a geometrických tvarů a další.

V rámci **sluchového vnímání** by dítě mělo pomocí sluchu rozpoznat hlásky, jimiž slovo začíná a končí, rozlišení slov (stejná, podobná, odlišná), rozlišení pojmu nahlas a potichu, trvání délky tónu, lokalizace odkud zvuk přichází apod.

Je potřeba věnovat velkou pozornost úrovni percepčních a percepčně motorických funkcí, jelikož jejich opožděný či nerovnoměrný vývoj může zapříčinit vznik specifických poruch učení. Ty pak mohou ztěžovat nástup do první třídy a ovlivnit celkovou školní úspěšnost dítěte.

Další oblastí, kterou řadíme do psychické zralosti je **pozornost a paměť**. Dítě by se mělo dokázat soustředit na jednu činnost alespoň 5 – 10 minut. Mělo by umět vyslechnout krátkou pohádku a následně ji zjednodušeně převyprávět, vydržet i u činnosti, která pro něj není tak zajímavá či zábavná nebo například znát nazpaměť nějaké básničky a písničky. Splnění těchto požadavků úzce souvisí i s **řečí**. Ta by měla být gramaticky správná, s využitím adekvátních pojmů. Dítě už by nemělo mít vady výslovnosti.

Poslední oblastí, v rámci které je hodnocena psychická zralost, je **emocionalita** a odolnost vůči zátěži. Emocionalita dětí by měla být stabilnější. Nemělo by již tolik docházet k záchvatům vzteku, pláče a křiku. Své pocity by dítě mělo z části ovládat. Postupně tak dochází k sebekontrolě (Jucovičová, Žáčková 2014). Do této oblasti patří také schopnost dokázat se odloučit od matky na určitou dobu, což bývá pro některé děti problém. Můžeme se také setkat s komplikacemi, kdy se dítě není schopné dělit o pozornost paní učitelky s jinými

děti (Otevřelová 2016). Tato problematika bývá některými autory někdy přiřazována ke zralosti sociální.

2.1.3 Sociální zralost

Sociální zralost je velice významnou složkou školní zralosti, jelikož je velmi důležitým ukazatelem a stěžejní součástí přechodu od hraní k práci a povinnostem. Dítě také získává nové životní role (Jucovičová, Žáčková 2014).

Dítě by mělo být v tomto věku schopné trávit delší čas mimo rodinu. Na základní škole se často jezdí na školy v přírodě, výlety a podobné akce, což by mohl být pro některé děti problém, protože nebyly doposud přes noc bez rodičů (Jucovičová, Žáčková 2014). Pod sociální zralostí si můžeme představit například podřízení se autoritě učitelky, navazování kamarádství, ustupování od svých momentálních přání, podřízení se většině (Otevřelová 2016). Dítě by mělo být schopné překonávat překážky, unést neúspěch a také by mělo mít osvojené základy společenského chování. Mezi základní ukazatele sociální zralosti patří umění poděkovat, poprosit a pozdravit. Důležitá je také samoobsluha ve smyslu samostatnosti dítěte, kde by se dítě mělo samo obléknout, obout, jíst příborem, udržovat si pořádek ve věcech a podobně. Dalším důležitým návykem je základní hygiena, jako je mytí rukou před jídlem a po toaletě (Jucovičová, Žáčková 2014),

Řadíme sem také pracovní zralost, kam můžeme zařadit dovednosti jako je např. odložení aktuálního zájmu dítěte, vypracování úkolu, který je od učitele vyžadován, i když se dítěti zrovna nechce nebo soustředění se přiměřenou dobu na práci. Dítě by také mělo umět práci dokončovat a pracovat samostatně (Otevřelová 2016).

2.2 Školní připravenost

Jak pro školní zralost, tak i pro školní připravenost platí, že obě oblasti zjišťují připravenost dítěte na školní docházku, co se týče nároků komplexně. Obě oblasti se překrývají, ale každá znamená trochu něco jiného (Otevřelová 2016). Školní připravenost můžeme chápat jako aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech oblastech, kdy přihlížíme k vnitřním vývojovým předpokladům a vnějším výchovným podmínkám (Kropáčková 2008). Jako příklad si můžeme uvést verbální připravenost, připravenost na roli žáka, na zvládnutí potřebných norem chování. Zaměřujeme se tedy na řeč dítěte, na chování při hře, při záměrné

i nezáměrné činnosti, na samostatnost, sebeobsluhu, aktivitu i celkové prožívání dítěte. Řadíme sem také motorickou oblast a grafomotoriku (Otevřelová 2016).

Někteří autoři také uvádějí, že školní připravenost je předpokladem školní zralosti a chápou ji jako určitou úroveň vědomostí, dovedností a návyků, které by dítě mělo před vstupem do školy ovládat (Kropáčková 2008).

2.3 Školní nezralost

Za nezralé nebo nepřipravené dítě můžeme považovat takové dítě, které nedosahuje na požadovaný stupeň vývoje a nedělá i přes vnější působení výrazné pokroky v jeho vývoji. To se může projevat neklidem, nesamostatností, nesoustředěním, plačtivostí, apatií nebo naopak impulsivností a podobně (Berčíková, Šmelová, Stolinská 2014).

To, že je dítě nezralé, by si měl všimnout zkušený pedagog již v mateřské škole nebo učitel při zápisu. Pokud tomu tak je, rodičům je doporučena návštěva pedagogicko-psychologické poradny, kde posoudí aktuální stav dítěte a případně napíše doporučení pro odklad povinné školní docházky (Klégrová 2003).

Vašátková uvádí několik oblastí příčin školní nezralosti. A to:

- *„Nedostatky v somatickém vývoji a zdravotním stavu*
- *opožděný mentální vývoj, snížení inteligence*
- *nerovnoměrný vývoj, oslabení dílčích schopností a funkcí*
- *neurotický povahový vývoj, neurotické rysy a symptomy*
- *nedostatky ve výchovném prostředí a působení na dítě“ (Vašátková 2005, s. 48).*

Ležalová (2012) zase uvádí čtyři aspekty nezralosti:

- Fyzický – projevuje se nedostatečným vzrůstem dítěte, špatným zdravotním stavem a zvýšenou nemocností
- Psychický – projevuje se pomalejším zráním nervového systému a nezralostí některých funkcí jako je například nedostatečná úroveň percepce, horší úrovní vyjadřovacích schopností včetně logopedických vad, opožděným grafomotorickým vývojem nebo menší koncentrací pozornosti
- Sociální – projevuje se nedostatkem sociálních zkušeností u dětí, které nenavštěvovaly předškolní zařízení a nadměrnou fixací na rodinu

- Citová – projevuje se úzkostí a obavami dítěte, nemá rádo soutěživost, hodnocení apod.

Možnou příčinou nezralosti podle Svobody, Krejčířové a Vágnerové (2009) jsou nedostatky v somatickém vývoji a ve výchovném prostředí a v jejich vzájemném působení na dítě, které mohou vyústit v neurotický povahový vývoj, dále rané poškození CNS a výrazně podprůměrný intelekt až mentální retardaci.

Pokud se vyskytne některý z aspektů školní nezralosti, může to být podnětem k úvaze o odkladu povinné školní docházky. V dnešní době je školní nezralost většinou diagnostikována brzy a může se tak včas zahájit náprava oblastí, které jsou vývojově opožděny.

3 Diagnostika školní zralosti

Diagnostika školní zralosti má za úkol zjistit úroveň dovedností a schopností dítěte nejlépe ještě v období, než nastoupí do školy. Pokud dítě chodilo do mateřské školy, bylo po celou dobu sledováno pedagogem, který si všímal jeho chování, jakým stylem pracuje, jak manipuluje s věcmi a podobně. Díky tomu je pak schopný rozpoznat případné výkyvy ve vývoji a upozornit na ně. V některých případech může dát i doporučení rodičům dítěte k návštěvě pedagogicko – psychologické poradny.

Zelinková (2001, s. 12) ve své knize uvádí, že: „*Pedagogická diagnostika je komplexní proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení vzdělávacího procesu a jeho aktérů. Zaměřuje se na složku obsahovou, tj. zjišťování dosažené úrovně vědomostí, dovedností a návyků a procesuální, tj. jakým způsobem proces výchovy i vzdělávání probíhá, jak ovlivňuje žáka.*“ Z medicínského hlediska je diagnostika „*činnost směřující k zjištění diagnózy, projevů a příznaků choroby s cílem odhalit její příčiny, najít způsob léčby a prognózu vyléčení*“ (Hartl, Hartlová 2000, s. 111).

Typy diagnostiky školní zralosti dle Zelinkové (2001)

- Normativní – výsledky v určité zkoušce jsou srovnávány s reprezentativním vzorkem celé populace. Zjišťujeme tak, zda je na tom dítě v určité oblasti podobně, jako ostatní vrstevníci nebo je jeho vývoj nadprůměrný či podprůměrný. Takovou diagnostiku využíváme například při přijímacích zkouškách nebo srovnávacích testech.
- Kriteriaální – určuje dosaženou úroveň dítěte, jeho dovednosti podle zadaných kritérií.
- Individualizovaná – tento typ diagnostiky sleduje vývoj dítěte za určitý čas. S ničím tedy dítě nesrovnává, ale je zaměřena jen na jeho individuální vývoj. Často se využívá u znevýhodněných dětí.
- Diferenciální – tato diagnostika je využívána zejména k rozlišení stávajících a přetrvávajících obtíží se stejnými projevy ve vazbě na různé příčiny těchto obtíží. V praxi je využívána například v případech diagnostikované zvýšené pohybové aktivity ve vazbě na syndrom hyperaktivity či v souvislosti s nedostatečnou motivací, nezájmem a vlivem výchovného působení. Jejím hlavním zaměřením je zjištění příčin problémů, které jsou zjištěny u dětí v určitých konkrétních oblastech.

Danková a spol (2011) uvádějí druhy a typy pedagogické diagnostiky takto:

Tabulka 4: Typy pedagogické diagnostiky podle Dankové (2011)

Typy pedagogické diagnostiky	
Formální diagnostika	předem promyšlená ohraničená diagnostika s předem vybranými metodami diagnostiky a výstupním materiálem, kterým je zpráva
Neformální diagnostika	předběžná a spočívá v pozorování dětí v průběhu výchovně vzdělávacího procesu. Zjišťuje přítomnost určitých jevů, hodnotí projevy a řeší další postupy
Summativní diagnostika	soustřeďuje závěrečné hodnocení za delší dobu, např. celkové hodnocení na konci školního roku
Formativní diagnostika	představuje hodnocení za krátký čas, například na konci nějaké aktivity
Vstupní diagnostika	využívá se k poznání dítěte na začátku diagnostiky.
Výstupní diagnostika	provádí se na konci diagnostického období
Podle času	Dlouhodobá a krátkodobá
Podle stupně vzdělávání	diagnostika pro dítě předškolního věku, mladšího školního věku, staršího školního věku...
Podle příčin	diagnostika hrubé motoriky, řeči...

3.1 Diagnostický proces

V první řadě je potřeba vymežit a upřesnit cíl a předmět diagnostického procesu. Učitel si určí, koho a co bude sledovat a vysloví předběžnou hypotézu. Další etapou v rámci diagnostického procesu je sběr diagnostických dat, a to s ohledem na zvolené **metody**. Pro lepší objektivitu získaných údajů je vhodné použít více metod. Ty zmiňuji v následujících subkapitolách. Dále je potřeba nasbírané údaje zpracovat. Podle zvolených metod využíváme kvalitativní či kvantitativní analýzy. V další etapě diagnostického procesu interpretujeme získané údaje a provádíme jejich hodnocení. Jde o jasné, přesné a srozumitelné závěry, které se musí shodovat s hypotézou.

Poslední etapou pak je formulace závěrů a návrhy opatření k případné nápravě. Nejedná se však o formulace konečné a neměnné, jelikož zjištěný jev musíme i nadále sledovat a zjišťovat jeho vývoj. Nadále ho tak diagnostikujeme a podle nových dat pokračujeme v těchto postupech nebo je případně měníme. Učitel by měl s těmito

informacemi umět pracovat, dále je vyhodnocovat a díky tomu provádět určitá pedagogická opatření (Spáčilová 2009).

3.1.1 Metody

Metod k provádění diagnostiky je v dnešní době mnoho a často se kombinují. Dále uvádím nejčastější metody a to pozorování, rozhovor, rodinná a osobní anamnéza, hra, kresba a dotazník. Jako další metody můžeme například jmenovat didaktické testy, sociometrické metody nebo metody analýzy výkonů a výtvorů.

Pozorování

Jedná se o jednu z nejčastěji využívaných a nejdůležitějších metod, kterou používáme v edukačním prostředí (Zelinková 2001). Jde o záměrné pozorování dítěte, při kterém si všímáme veškerých předem zvolených projevů a ty zapisujeme (Swierkoszová 2010).

Pozorování probíhá na místě, kde dochází k interakci mezi dětmi, mezi dítětem a dospělým nebo tam, kde se dítě může samo projevit (Zelinková, 2001). Může být dlouhodobé či krátkodobé, zjevné či skryté, přímé či nepřímé, dílčí či celkové, volné či navozené, zjevné či skryté, strukturované, a nebo nestrukturované. Na konci výsledky vyhodnotíme a vyvodíme závěr a v případě nějakého konkrétního zjištění navrhuje nápravné opatření. Nevýhodou této diagnostiky je subjektivita pozorujícího (Swierkoszová 2010).

Rozhovor

Rozhovor se využívá k získání osobních a důvěrných informací. Jedná se o individuální přístup, při kterém dochází k přímé komunikaci s dítětem. Často doplňuje jiné metody diagnostického procesu (Spáčilová 2009).

Rodinná a osobní anamnéza

Rodinná a osobní anamnéza se využívá k zjišťování příčin aktuálních jevů dítěte a je důležitou součástí celého diagnostického procesu. Osobní anamnéza získává informace z prenatálního a perinatálního období dítěte a z průběhu těhotenství a porodu matky. Rodinná anamnéza se zabývá výchovou a způsobem života rodiny (Zelinková 2001).

Hra

Tato metoda je vhodná pro děti předškolního a mladšího školního věku. Jedná se o přirozenou činnost, kterou můžeme podle druhu hry zaměřit na oblast, kterou je potřeba diagnostikovat. Ve hře najdeme řadu aspektů jako je například aspekt poznávací, emocionální, sociální, pohybový a podobně. Může být určena jak pro jednotlivce, tak i dvojice či skupiny. K některým hrám jsou potřeba určité druhy pomůcek (Průcha 2016).

Kresba

Jde o výtvarný projev, díky kterému je dítě schopné vyjádřit své pocity a představy a zároveň ukazuje jeho grafomotorické schopnosti, úroveň vizuomotorické koordinace, rodinné vztahy i celkové vnímání dítěte. (Valenta) Nejčastěji se využívá kresba postavy nebo vlastní rodiny. Kresba je jednou z metod, která nám pomůže ukázat úroveň vývoje dítěte (Tomanová 2006).

Dotazník

Jedná se o jednu z nejčastěji používaných metod, k relativně rychlému získání údajů od většího počtu účastníků. Není však příliš vhodná pro děti mladší deseti let. Používá se několik druhů otázek. Otevřené, kde se může účastník volně vyjádřit, polostrukturované, kde si účastník vybírá z možností a dále se pak k tomu může volně vyjádřit a uzavřené, ve kterých si pouze vybírá z předem připravených odpovědí (Gavora 2000).

3.2 Oblasti testování dítěte předškolního věku

Podle Bednářové a Šmardové (2015) se diagnostika dětí v předškolním věku zabývá sledováním a rozvojem oblastí, které dále konkretizují. Mezi významné patří motorika a grafomotorika, dále uvádím dle autorek zrakové a sluchové vnímání, vnímání prostoru a času, dále matematické představy a významnou kapitolu řeč. Uvádím také sociální oblast, sebeobsluhu a oblast hry.

3.2.1 Motorika a grafomotorika

Motorika představuje pohybovou schopnost člověka, která souvisí s rozvojem řečových schopností, myšlením a lateralitou (Přinosilová in Vítková 2002). U dětí předškolního věku se celková koordinace zdokonaluje a pohyby jsou tak plynulejší (Thorová

2015). Motoriku a grofomotoriku mohou ovlivnit různé výkyvy, jako je opoždění či celková neobratnost (Bednářová 2008).

Základním rozlišením motoriky je na hrubou a jemnou, upřesňuji dle Ebberta (2011) v následující tabulce.

Tabulka 5: Rozlišení hrubé a jemné motoriky

Hrubá motorika	Jemná motorika
<ul style="list-style-type: none">• Pohyby celého těla• Pohyby velkých částí těla jako ruce a nohy• Koordinace celého těla a rovnováhy	<ul style="list-style-type: none">• Pohyby především prstů• Jemné pohyby, detailnější• Úchop menších částí, psaní

Veškeré pohyby se postupem času zlepšují a to i díky běžným aktivitám, které děti dělají. Hrubou motoriku rozvíjíme například jízdou na kole, hrami s míčem, plaváním a jinými sporty či hrami (Jucovičová 2014). Důležitá je také chůze, běh, lezení a skákání. To vše přispívá k harmonickému vývoji dítěte. Pokud však pohyb nerozvíjíme všestranně, může docházet k deformacím (Budílková 2004). Jemnou motoriku zdokonalujeme různými skládačkami, stavebnicemi, stříháním, trháním, kresbou, říkankami s gesty (Jucovičová 2014), rozebíráním, tříděním, navlékáním, vykrajováním a dalšími aktivitami, při kterých dítě používá prsty (Budílková 2004).

U jemné motoriky je důležité se zaměřit při kreslení na správné držení tužky, protože nesprávné držení představuje zvýšené riziko vzniku dysgrafických obtíží (Jucovičová 2014). Pokud je jemná motorika při nástupu do školy nedostatečně vyvinuta, dítě může mít obtíže při osvojování tvarů písmen, v souvislých i nesouvislých tazích, tlaku při psaní, kdy dítě nadměrně tlačí na tužku. Může mít také problémy s udržením sklonu písma, velikostí písmen, s křečovitým držením psacích potřeb a dalšími nežádoucími projevy (Bednářová 2015).

V předškolním věku by tyto pohyby měly být klidnější, cílené a dítě by mělo být schopné je alespoň z části ovlivňovat (Jucovičová 2014).

Podle věku dítěte můžeme do běžných činností zařadit různé aktivity, které nám pomohou diagnostikovat stupeň vývoje, ve kterém se dítě nachází. Hrubou motoriku můžeme otestovat při aktivitách jako je například skok sounož, chůze po kladině, poskoky na jedné noze nebo stoj se zavřenýma očima. Jemnou motoriku sledujeme při stříhání, otvírání dlaně po jednom prstu, při manipulaci s drobnými předměty jako je navlékání korálků, zavěšování kolíčků a podobně (Bednářová, Šmardová 2011).

K testování dítěte předškolního věku v oblasti grafomotoriky můžeme použít **Goodenoughové test kresby lidské postavy**, což je nejrozšířenější test. Úkolem dítěte je nakreslit mužskou a ženskou postavu. Hodnotí se pak obsahová a formální stránka kresby. Dalším testem je test obkreslování, kdy dítě podle předlohy obkresluje geometrické tvary. Dále můžeme uvést test stromu, domu, kresbu začarované rodiny (Vágnerová 2017).

Řadíme sem také **lateralitu**, neboli přednostní užívání jednoho z párových orgánů (pohybových či smyslových). Ta se vyhraňuje mezi 3. a 4. rokem života. K diagnostice se využívá test lateralit od Matějčka a Žlaba (Zelinková 2001). Krom tohoto testu můžeme opět využít různé aktivity, které nám pomohou odhadnout lateralitu. Například navlékání korálek, zvonění zvonečkem, gumování, hod míčem, stříhání a podobně. Zaměřujeme se na dominanci levé nebo pravé ruky.

Dále do této oblasti řadíme také **motoriku mluvidel**, u které je důležité procvičovat pohyblivost jazyka, rtů, čelisti i mimických svalů, které mluvený projev doprovází. Nedostatečné procvičování těchto částí může způsobit špatnou výslovnost (Klenková 2003). Motorika očních pohybů je další nedílnou částí motoriky. Můžeme ji procvičovat pohyby očí, aniž bychom hýbali hlavou. Pokud tato motorika opět není dostatečně rozvíjena, může docházet k řadě problémů při čtení. Dítě tak může mít problém udržet oči na řádku, rozeznávat písmena apod. (Kutálková 2014).

3.2.2 Zrakové vnímání a paměť

Po třetím měsíci po narození se u dětí začíná vyvíjet vnímání prostoru a vizuomotorická koordinace. Postupem času začíná vnímat figuru a pozadí. Po druhém roce života se začíná projevovat konstantnost vnímání, kdy je dítě schopné poznat předmět bez ohledu na jeho vlastnosti (barva, velikost, umístění). S tím souvisí i zrakové rozlišování, schopnost třídění a uvědomování si části a celku. Schopnost vnímání předmětu v prostoru si dítě začíná uvědomovat až v předškolním věku, což souvisí i se zkušeností dítěte. Dítě by mělo vědět, že některé předměty mají svou typickou polohu, jako je například strom, který má kmen dole a korunu nahoře. Dítě se v tomto věku zaměřuje spíše na celek než na detail, což má velký význam pro analýzu a syntézu (Bednářová 2011).

Pro děti v předškolním věku je důležité, aby u nich bylo rozvíjeno zrakové vnímání, díky kterému, mohou získávat, zpracovávat a uchovávat informace z okolního světa. Pokud je zrakové vnímání nějakým způsobem narušeno, dochází ke špatnému zpracování informací z okolního světa a způsobu myšlení (Bednářová 2008).

Díky vnímání detailů je dítě schopné odlišovat stranově obrácené tvary a dokáže tak od sebe rozeznat písmena a číslice, která se od sebe liší jen drobným detailem (a – o, m – n, 3 – 8) či stranovým obrácením (b – d, 6 – 9) (Jucovičová 2014). Pokud je však zrakové vnímání oslabeno, dítě tato písmena a číslice zaměňuje, má problém si je zapamatovat a osvojit, tím pádem pomaleji čte a dělá často chyby (Bednářová 2011).

Zrakové vnímání můžeme podle Bednářové a Šmardové (2011) pro lepší diagnostiku rozdělit do několika oblastí. Jedná se o oblasti vnímání barev (přiřazování barev, pojmenovávání barev), vnímání figury a pozadí (vyhledá známý předmět na obrázku, odliší dva překrývající se obrázky, vyhledá tvar na pozadí), zrakové rozlišování (odliší obrázek jiné velikosti, pozná, který obrázek do řady nepatří), vnímání části a celku (poskládá obrázek, doplní chybějící část obrázku), oční pohyby a zrakovou paměť (kimovy hry).

3.2.3 Sluchové vnímání a paměť

Schopnost vnímat zvuk má dítě již v prenatálním období. Od té doby se sluch postupně vyvíjí. K rozlišování zvuků a vnímání figury a pozadí dochází v předškolním období. Dítě se učí záměrně naslouchat a postupně se také rozvíjí sluchová analýza a syntéza. Důležitou součástí je také sluchová diferenciacce, která je důležitá pro správnou výslovnost, vnímání rytmu pro rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek a také sluchová paměť pro zachycování, zpracovávání a uchovávání informací (Bednářová, Šmardová 2011).

V mnoha knihách se můžeme dočíst, že sluchové vnímání má zásadní vliv na rozvoj řeči. Při poškození či ztrátě sluchu dochází k velkým problémům při čtení a psaní, což výrazně ovlivňuje nástup do školy. Dítě v předškolním věku by již mělo rozeznávat všechny zvuky mluvené řeči. Pokud není sluchové vnímání dostatečně rozvinuto, dochází ke špatnému rozpoznávání podobně znějících hlásek. V tomto věku však ještě není schopné rozlišit, z čeho se slovo skládá. Je proto potřeba rozvoj fonetického vědomí, které toto pochopení stavby slova umožňuje (Vágnerová 2005).

Jak zrakové vnímání, tak i sluchové vnímání autorky Bednářová a Šmardová (2015) rozdělily do několika oblastí. Ty se vzájemně prolínají a některé schopnosti a dovednosti mohou patřit do více oblastí. První oblastí je **naslouchání**, které však sledujeme už ve třech až čtyřech letech. Druhou oblastí je **sluchová diferenciacce**, kde by dítě kolem pátého a šestého roka mělo umět rozlišit hlásky znělé a neznělé, sykavky, změny délky ve slovech nebo měkčení. To vše jak s vizuálním podnětem, tak i bez něj. V oblasti **sluchové paměti** je důležité, aby dítě umělo zopakovat větu o více jak pěti slovech nebo alespoň pět slov, které

spolu nesouvisí. **Sluchová analýza** a **syntéza** se zaměřuje na určování slov začínající danou hláskou nebo končící danou souhláskou, určování počtu slabik ve slově nebo například na vyhledávání rýmujících se dvojic. Poslední oblastí je **vnímání rytmu**, kde zjišťujeme, zda je dítě schopné rytmus napodobit, zda zvládá záznam rytmických struktur a podobně (Bednářová, Šmardová 2015).

3.2.4 Vnímání prostoru

„Představu o uspořádání prostoru kolem nás získáváme pomocí zrakových, sluchových, pohybových, hmatových vjemů a jejich kognitivním zpracování.“ (Bednářová, Šmardová 2011, str. 21). Senzomotorické vnímání se začíná vyvíjet již v kojeneckém období, kdy dítě sleduje hračku, které se snaží dotknout a zachytit ji nebo se otáčí za různými zvuky. Jde o základ pro utváření prostorových představ a pojmenování prostorových vztahů, kdy dítě zprvu chápe a pak zařazuje do svého aktivního slovníku pojmy nahoře a dole, později také vpředu a vzadu a okolo pátého roku vpravo a vlevo. Do představ o prostoru zařazujeme také odhad a zapamatování si vzdálenosti, vnímání části a celku, uspořádání, poměry velikostí a porovnávání různých objektů.

Prostor, ve kterém se dítě dokáže orientovat a zná jeho uspořádání, se věkem postupně rozšiřuje. Z počátku jde jen o prostor doma a později se k němu přidává i prostředí mateřské školy a podobně. Vnímání prostoru je tedy nejen důležité pro orientaci v prostředí, kde žijeme, ale také k přizpůsobení se a k jeho účelnému využití (Bednářová, Šmardová 2011).

Pokud je prostorové vnímání nějakým způsobem oslabeno, může docházet k problémům při nabývání pohybových dovedností, sebeobsluhy a samostatnosti. Ve škole mohou mít děti potíže s orientací v textu u čtení i psaní, během kterého si například hůře uvědomují směr tahů. V matematice dochází k problémům při geometrii nebo v číselných řadách a také v zeměpisu a orientaci na mapě. Problémy mohou nastat i u sportu, sebeobsluhy a manipulaci s předměty.

Tato oblast je pro děti předškolního věku zaměřena na orientaci na papíře i v prostoru. Úkolem je určit, co je nahoře, dole, vpravo, vlevo, hned před, hned za, první, poslední a uprostřed (Bednářová, Šmardová 2015).

3.2.5 Vnímání času

Oproti ostatním oblastem se vnímání času vyvíjí velice pomalu. Čím je časový úsek delší, tím je pro dítě obtížnější si takový úsek představit. Dítě žije hlavně přítomností a v minulosti či budoucnosti se hůře orientují. Zprvu se orientují hlavně podle opakujících se

denních činností. Vnímání času je také zkresleno vnímáním aktuálního prožitku. Špatné věci se zdají být mnohem delší, než ve skutečnosti jsou a pěkné naopak uplynou mnohem rychleji.

Důležité je vnímání časové posloupnosti, časového sledu, uvědomování si příčiny a následku či začátku a konce.

Oslabení vnímání času se u dětí projevuje špatnou orientací v denních činnostech a jejich pojmenování a to i za ilustrativního doprovodu.

V této oblasti se zaměřujeme na to, zda je dítě schopné vyjmenovat činnosti obvyklé pro ráno, odpoledne a večer nebo pro roční období, zda chápe pojmy včera, dnes, zítra, před tím, nyní, potom, jestli umí řadit obrázky podle posloupnosti děje nebo se začíná orientovat ve dnech v týdnu (Bednářová, Šmardová 2015).

3.2.6 Základní matematické představy

Matematické představy nejsou jen čísla a číselné řady a jejich vyjmenování, ale jde o prostředek myšlení a logického přemýšlení. Propojujeme zde vnímání zraku, prostoru i času. Proto jde o často problematickou oblast, neboť mnoho dětí se učí matematickým představám mechanicky a memoricky.

Důležitým východiskem bývají rozumové předpoklady, ale nemusí být pravidlem k úspěšnému chápání matematických úkolů ve škole. Dalším důležitým faktorem je motorika. Její úspěšné osvojení na určité potřebné úrovni umožňuje dítěti lépe poznávat svět kolem sebe. Poznávat množství, hmotnost, tvary a další. Pro předškolní dítě a dítě prvních ročníků základní školy je velice důležité, aby poznávalo matematický svět co nejvíce konkrétně.

Základní matematické představy můžeme prověřit u dětí tím, že do činností zařadíme úkoly, kde mají pracovat s termíny o jeden více, o jeden méně či třídění a tvoření skupin podle dvou nebo tří kritérií, řazení podle množství, velikosti a výšky, určování geometrických tvarů a podobně (Bednářová, Šmardová 2015).

3.2.7 Řeč (myšlení)

Vývoj řeči je ovlivněn především motorikou mluvidel, zrakovým a sluchovým vnímáním a také vlivem sociálního prostředí (Bednářová, Šmardová 2011). Myšlení, psychika dítěte, vývoj centrální nervové soustavy a úroveň intelektů jsou dalšími faktory, které vývoj řeči ovlivňují (Zajitzová 2011). V období předškolního věku mívá rozvoj řeči a myšlení dvě etapy. V první etapě bývá řeč na nižší úrovni, než je myšlení. Dítě tak může chápat, co má dělat, ale není schopno to pojmenovat. V druhé etapě ale dochází k opačnému jevu, kdy se řeč začne vyvíjet rychleji a předbíhá tak myšlení. V tomto věku si dítě osvojí až 2500 nových slov

a jejich slovní zásoba tak na konci předškolního období dosahuje až 6000 slov. Současně se také zlepšuje gramatická stránka jazyka (Šimíčková – Čížková 2010).

Jedná se o schopnost se složitější strukturou a několika jazykovými rovinami. **Úroveň lexikálně-sémantické roviny** můžeme u předškolních dětí zjistit zařazením různých úkolů jako je například tvoření protikladů, naučení kratších textů zpaměti, vyprávění příběhů nebo hledání nesmyslných věcí v obrázku. **Morfologicko-syntaktickou rovinu** zjišťujeme při mluvě, kde se zaměřujeme na užívání různých časů, druhů slov a gramatiku. Dítě také může doplňovat chybějící slova ve větách ve správném tvaru. **Pragmatická rovina** je zaměřena na aktivitu a spontánnost řečového kontaktu, dodržování pravidel konverzace, formulace otázek, smysluplné vyjádření toho, co chce říct a podobně (Bednářová, Šmardová 2011). **Foneticko-fonologická rovina** se zaměřuje na výslovnost a artikulaci, což můžeme sledovat při opakování slov s měkkými a tvrdými slabikami nebo při pojmenovávání obrázků (Bednářová, Šmardová 2015).

3.2.8 Sociální dovednosti

Nejdůležitějším vzorem v tomto období stále zůstává rodina, jelikož s ní dítě tráví nejvíce času a dodává mu pocit bezpečí a jistoty. Nejen rodiče, ale i jiní blízcí příbuzní tento vývoj ovlivňují. Díky tomu si dítě vytváří určité vztahy a učí se být tolerantní (Šulová 2010). Dítě, které nemá sourozence, může být z hlediska sociálního kontaktu ochuzené a je tak vhodné takové dítě zařadit do mateřské školy, aby mělo větší možnost tento deficit v kontaktu s vrstevníky vyrovnat (Matějček 2005).

U předškolních dětí sledujeme hlavně schopnost projevování zdvořilostního chování (dítě umí pozdravit, popřát dobrou chuť, odpovídat na otázky a podobně), smysl pro morálku (dítě dokáže být ohleduplné, čestné, dokáže rozpoznat vhodné a nevhodné chování...), samostatnost, schopnost plnit některé úkoly samostatně, udržovat pořádek nebo například zapojovat se do herních činností (Bednářová, Šmardová 2015).

3.2.9 Sebeobsluha (samostatnost)

V této oblasti se zaměřujeme na míru samostatnosti týkající se hygienických návyků. Dítě by mělo být schopné již samo používat toaletní papír, splachovací zařízení, umýt si a utřít ruce, správně odhadnout oblečení na ven podle ročního období či konkrétní příležitosti. U stolování sledujeme, zda umí používat správně příbor, zda si dokáže namazat chleba nebo si umí samo nalít polévku (Bednářová, Šmardová 2011).

3.2.10 Hra

Jedná se o zábavnou činnost, která v sobě zahrnuje určitý druh učení i práce. Hra doprovází každého z nás již od útlého věku a je jakousi potřebou. Dokáže nám také určit určitý stupeň vývoje dítěte (Šimíčková – Čížková 2010). Vyspělejší děti nebo děti nadané upřednostňují hru s imaginárním kamarádem, a naopak děti vývojově opožděné preferují hry s jednoduchými pravidly (Šmelová, et al. 2012). Hra také napomáhá k osvojování určitých dovedností, které jsou potřeba k životu. Pomáhá pochopit události, které si dítě ještě samo nedokáže správně vyložit (Langmeier, Krejčířová 2006).

Hra je podstatou součástí dětství, a to včetně rozumového vývoje. To, co se dozvědělo díky svému vnímání, myšlení, pozorování a fantazii může dítě prohloubit, upevnit a dále jej motivovat. Pomocí hry si dítě lépe osvojuje řeč, která je nutným prostředkem pro vyjadřování myšlenek, přání a pocitů. Ve hře se často vyskytuje napodobování dospělých, jejich zrcadlení a vnímání vztahů mezi nimi. Dítě rádo během hry přebírá roli dospělého i s úkoly, ale jen těmi, které zná. Na rozdíl od mnohých dospělých si v nezkušených situacích lehce pomůže fantazií (Klindová, Rybářová 1975).

Langmeier a Krejčířová (2006) zdůrazňují důležitost spontánní hry. Nucená verze přestává být hrou a tím ztrácí svou podstatu a cíl. Neznamená to však, že hru bychom neměli podporovat, naopak bychom se měli zapojit, obohacovat ji, dávat jiné rozměry, obměny a varibialitu zátěže.

Do činností s předškolními dětmi zařazujeme hry pohybové, konstruktivní, námětové, společenské, didaktické nebo hry s převleky. Dále se zaměřujeme na rukodělné činnosti a hodnotíme, zda akceptují pravidla nebo se dokážou vyrovnat s prohrou (Bednářová, Šmardová 2011).

4 Příprava na zápis

Poslední rok v mateřských školách je věnován cíleně dětem, které mají v příštím školním roce nastoupit do první třídy základní školy. Už zde je sledována docházka a dodržuje se určitý harmonogram, ve kterém jsou zařazeny aktivity pro úspěšný vstup do školy. Tento rok je povinný.

Domácí příprava

Kromě přípravy v mateřské škole se rodiče se svým předškolákem mohou připravovat i doma. Dnes již existuje velké množství literatury, která se věnuje budoucím prvňáčkům a všemu, co je s tím spojené. Můžeme jmenovat například titul *Budeme mít prvňáčka* od Jany Kropáčkové, která se ve své knize věnuje jak teoretické části, kde vysvětluje určitou terminologii k tématu, tak i radí rodičům, kterou školu pro své dítě vybrat. Vše ohledně zápisu, a také například jak usnadnit dítěti zahájení školní docházky. Kniha je doplněna o ukázky z praxe. Další knihou, která se tomuto tématu věnuje je *Jak připravit dítě do 1. třídy* od Dany Kutákové, která se věnuje přípravě jako takové. Najdeme zde témata, jako jsou obratnost a kresba, smyslové vnímání, řeč a početní představy, výchova a školní zralost a její posouzení. I tato kniha je doplněna o postřehy z praxe. Dále obsahuje také náměty na hry pro rozvoj určitých schopností a dovedností. V neposlední řadě můžeme také jmenovat knihu *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* Od Drahomíry Jucovičové a Hany Žáčkové nebo knihu *Jdu do školy* od Simony Pekárkové. Existuje i mnoho pracovních listů a souborů s úkoly, které mají pomoci dítěti zvládnout vstup do první třídy. Vše záleží na vlastní iniciativě rodiče, neboť by to měl být právě on, kdo zná své dítě nejlépe. Nemůže však nahradit sociální aspekt, který poskytuje pobyt v mateřské škole, a který významně zasahuje do přípravy na přesun na základní školu.

Mateřská škola

Mateřským školám je věnován zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Vzdělávání v mateřské škole je zřizováno státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí.

Každé dítě, které do začátku školního roku dovrší pěti let, je povinné nastoupit do předškolního vzdělávání. Tato povinnost nově platí od školního roku 2017/2018. Tento povinný poslední rok v mateřské škole je bezplatný, a to i v situaci, kdy je dítěti udělen odklad povinné školní docházky.

V době povinného předškolního vzdělávání je zákonný zástupce povinen dítě v době jeho nepřítomnosti řádně omluvit podle školního řádu, a to nejpozději do tří dnů ode dne výzvy. Zákonný zástupce musí také dodržovat podmínky pro případné uvolnění dítěte ze vzdělávání. (zákon 561/2004 Sb., § 34a odst. 4).

Pokud zákonní zástupci nechtějí nechat své dítě chodit do mateřské školy, mohou volit některou z jiných variant povinného školního vzdělávání. Jednou z variant je individuální vzdělávání dítěte bez docházky dítěte do mateřské školy. Zákonný zástupce však musí zajistit účast dítěte v mateřské škole u ověření úrovně osvojování očekávaných výstupů v jednotlivých oblastech ve stanoveném termínu. Další možností je vzdělávání v přípravné třídě základní školy a ve třídě přípravného stupně základní školy speciální na základě doporučení školského poradenského zařízení. Zákonní zástupci mohou také využít vzdělávání v zahraniční škole na území České republiky, ve které ministerstvo povolilo plnění povinné předškolní docházky (Zákon č. 561/2004 Sb., § 34b)

České státní mateřské školy vyučují podle upraveného Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen „RVP PV“). Tato úprava byla provedena na základě ustanovení zákona č. 82/2015 Sb. a zákona č. 178/2016 Sb., kterými se mění zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Upravený RVP PV nabývá účinnosti od 1. 9. 2016.

“RVP PV byl sestaven tak, aby:

- akceptoval přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítal do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání*
- umožňoval rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb*
- zaměřoval se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání*
- definoval kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet*

- *zajišťoval srovnatelnou pedagogickou účinnost vzdělávacích programů vytvářených a poskytovaných jednotlivými mateřskými školami*
- *vytvářel prostor pro rozvoj různých programů a koncepcí i pro individuální profilaci každé mateřské školy*
- *umožňoval mateřským školám využívat různé formy i metody vzdělávání a přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám*
- *poskytoval rámcová kritéria využitelná pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy i poskytovaného vzdělávání" (RVP PV 2018).*

Mateřská škola se snaží přistupovat k dítěti tak, aby dítě mělo potřebu se dále vzdělávat. Snaží se o maximální podporu rozvoje dítěte ve všech směrech. Jejím úkolem je, aby každé dítě dospělo do optimální úrovně osobního rozvoje a učení tak, aby bylo připravené na vstup do školy. Dalším úkolem je *„doplňovat a podporovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání smysluplně obohacuje denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytuje dítěti odbornou péči" (RVP PV 2018).*

Cílem předškolního vzdělávání je se maximálně přizpůsobit vývoji po stránce fyziologické, kognitivní, sociální a emocionální a snaží se tato specifika každého dítěte plně respektovat.

Aby předškolní vzdělávání mohlo vytvářet dobré předpoklady k dalšímu vzdělávání, mělo by maximálně podporovat individuální vývojové možnosti dítěte. Díky tomu bude všem dětem umožněno odcházet z mateřských škol do základního vzdělávání v době, kdy je na optimální úrovni osobního rozvoje a učení.

„Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá na to, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována" (RVP PV 2018).

Každá mateřská škola si vytváří svůj vlastní školní vzdělávací program (dále jen „ŠVP“), který vychází z RVP PV. Učitelé si dále v návaznosti na ŠVP vytváří třídní vzdělávací program, který svým obsahem odpovídá věku, možnostem, zájmům a potřebám dětí konkrétní třídy (Výzkumný ústav pedagogický 2016).

5 Zápis

To, kam dítě do školy nastoupí, určuje do jisté míry zákonný zástupce. Ten si školu většinou vybírá podle bydliště, tak aby to dítě mělo co nejbližší a usnadnil se tak jeho každodenní přesun z domova do školy a zpět. Velmi významným kritériem je pro mnoho rodičů zaměření školy, složení učitelského sboru, vybavení, možnosti kroužků a podobně. Školy proto většinou před samotným zápisem nabízí rodičům den otevřených dveří. Rodiče tak mají možnost si školu blíže prohlédnout, zjistit si potřebné informace a na některých školách se mohou podívat i do vyučovací hodiny. Někdy se však může stát, že své dítě přihlásí na jimi vybranou školu, která však díky jejich trvalému bydlišti není spádová a kapacita tříd v této škole je naplněna. Dítě pak podle zákona náleží do své spádové školy. Povinností ředitele školy je řídit se § 36 odst. 5 a 6 školského zákona, který uvádí, že ředitel je povinen upřednostnit spádového žáka před nespádovým. Ve chvíli, kdy se rodič rozhodne pro vybranou školu, povinností zákonného zástupce je pak přihlášení svého dítěte k zápisu k povinné školní docházce v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku (zákon č.561 /2004 Sb., § 36 odst. 5 a 6).

Den zápisu se na různých školách může lišit. Každá škola si volí určitý den nebo dva pro svůj zápis. Termín však musí být v rozmezí od 1. do 30. dubna, a to vše v souladu s § 36 odst. 4, škola termín oznámí způsobem v místě obvyklým. Dle zákona je ředitel povinen přijímat přednostně děti *s místem trvalého pobytu v příslušném školském obvodu spádové školy, děti umístěné v tomto obvodu ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči*. Pokud by došlo k tomu, že by byla překročena kapacita spádových dětí pro určitou školu, tuto skutečnost musí řešit obec. Ta je povinna zajistit plnění povinné školní docházky jiným způsobem. Ředitel příslušné školy pak musí stanovit kritéria pro přijetí/ nepřijetí spádových dětí (zákon č. 561/2004 Sb., § 36 odst. 4).

Ředitel by při rozhodování o přijetí neměl stanovovat kritéria jako je například vzdálenost bydliště od školy, datum podání přihlášky, členství v klubu, který spolupracuje se školou, bezproblémový sourozenec nebo výsledky testů školní zralosti. Pokud by takové kritérium použil, mohlo by se jednat o diskriminaci a nerovný přístup. (MŠMT 2016).

Škola by také měla zákonného zástupce informovat o tom, v jakém jazyce se na škole vyučuje a zda nějaký předmět probíhá v cizím jazyce. Dále také o možnosti odkladu školní docházky a veškerých informací s tím spojených a také o způsobu, jak dítěti pomoci rozvíjet

dané kompetence v případě, že v některé oblasti byla zjištěna nižší úroveň. K tomu může sloužit Desatero pro rodiče, což je materiál vytvořený skupinou odborníků na předškolní vzdělávání a pedagogů z praxe (MŠMT 2016).

Aby dítě mohlo nastoupit povinné školní docházce, předchází tomu právě zápis.

Dle § 3a odst. 1 vyhlášky o základním vzdělávání se zápis dělí na dvě části.

Tabulka 6: Formální a motivační část zápisu

Rozdělení zápisu do první třídy
Formální část
<ul style="list-style-type: none">• zákonný zástupce požádá o zápis dítěte a uvede jeho jméno a příjmení, datum narození, místo trvalého pobytu a v případě lišící se adresy i adresu pro doručování.• jméno a příjmení zákonného zástupce místo trvalého pobytu• soudní rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče (Pokud zákonným zástupcem není rodič)• informování o případných zdravotních obtížích, znevýhodněních či jiných informací o dítěti, které by mohly mít vliv na vzdělávání dítěte. To však nemá vliv na rozhodování při přijímání dítěte na školu

Cílem motivační části je ukázat dítěti, že škola je bezpečné a příjemné prostředí, kterého se nemusí bát. V průběhu motivační části také pedagog pomocí hry a jiných zábavných aktivit orientačně zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností. Nezjišťují se všechny vzdělávací oblasti v RVP PV, ale jen ty, u kterých mohou pedagogové posoudit úroveň rozvoje. Nejde tedy o diagnostické testování, protože k tomu je kompetentní pouze školské poradenské zařízení, odborný lékař či klinický psycholog (zákon č. 561/2004 Sb., § 3a odst. 1).

Ze zákona je umožněna účast na zápise na více školách v rámci jednoho roku. Zápisy se školu od školy liší, někdy v detailech, jindy jsou rozdíly markantní. Celková organizace a pojetí zápisu je na řediteli školy. V některých školách je v jedné třídě jedna učitelka, která si celý zápis organizuje sama, v jiných může být více učitelek, které mají každá jedno stanoviště, a dítě chodí mezi nimi. Jinde mohou pomáhat starší děti z vyšších tříd. Je dobré zákonného zástupce upozornit, že cílem není se na zápis s dítětem naučit, jelikož tak zkreslí míru zralosti. Dítě pak jen „papouškuje“ naučené fráze. Mohou tak svému dítěti spíše přitížit než mu pomoci (Otevřelová 2016).

O přijetí k základnímu vzdělávání rozhoduje ředitel školy podle § 46 školského zákona, za podmínek stanovených v § 36. Ten vydává rozhodnutí o přijetí/nepřijetí k povinné

školní docházce, a to bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 30 dnů od zahájení řízení. Toto rozhodnutí by mělo obsahovat datum, od kterého školního roku je nebo není dítě přijímáno. Dále výrokovou část, odůvodnění a poučení. Poslední dvě jmenované není třeba, pokud bylo žádosti o přijetí vyhověno.

Proti tomuto rozhodnutí může zákonný zástupce podat odvolání. To je možné podat do 15 dní od následujícího dne po doručení. Odvolání se podává ke krajskému úřadu příslušného kraje, kde sídlí základní škola, prostřednictvím ředitele konkrétní základní školy (zákon č. 561/2004 Sb., § 46 a § 36).

6 Předčasný a odložený vstup na ZŠ

Zákon č. 561/2004 uvádí možnosti, kdy může školní docházku nastoupit dítě, kterému v době nástupu do základní školy nebylo ještě šest let nebo naopak dítě, které mělo odklad školní docházky. Na takového budoucího žáka se vždy pohlíží přiměřeně k tělesné i duševní vyspělosti a zejména zažádá-li o to zákonný zástupce. Vždy je nutná návštěva a vyjádření školského poradenského zařízení.

O **předčasném nástupu do školy** hovoříme u dětí, které dosáhly šesti let věku v době od září do konce června příslušného školního roku a mohou na základě šetření nastoupit do příslušného školního roku. Mohou být přijaty na základě žádosti zákonného zástupce. U dětí narozených mezi zářím a prosincem je nutné předložit doporučující vyjádření školského poradenského zařízení. Pokud je dítě narozeno mezi měsícem lednem a koncem června, toto vyjádření doplňuje ještě vyjádření odborného lékaře.

Je nutné brát v úvahu, že pokud dítě nastoupí do školy dříve, a může mu tak být šest let až na konci první třídy, je možnost, že ve své třídě potká i dítě s odkladem. Teoreticky se tak může potkat žák, kterému bude šest let na konci první třídy se spolužákem, kterému bude při nástupu osm let, neboť bude narozen v září a bude mít odklad docházky. Může tak vzniknout i tříletý věkový rozdíl.

Dítě by mělo být posuzováno v paralele s těmi, které se budou nacházet ve stejné třídě. Ve všech oblastech by mělo být teoreticky nadprůměrné a na školu zralé, neboť bude porovnáváno s o rok staršími dětmi a mělo by mít tak šanci na úspěch. Na tom během prvního roku záleží, nejen na jeho schopnostech a dovednostech, ale také na okolnostech ze strany rodiny, která na tento krok musí být připravená, na okolnostech ze strany školy, respektive učitele a na skladbě dětí ve třídě.

Důležitým faktorem je sociální začlenění ve třídě, kdy by se dítě mělo být schopno zapojit mezi vrstevníky a to i například stejně širokou slovní zásobou, aby si mohlo se spolužáky povídat na stejné úrovni. Pokud by tomu tak nebylo, zvyšuje se riziko odmítnutí a zaostávání s vrstevníky. Od vyspělejšího dítěte s předčasným nástupem se očekávají i vyšší nároky a lepší výsledky. Pro dítě může být ale frustrující, že přestože do té doby mezi vrstevníky vynikalo, s nástupem do školy to už nemusí být pravda (Mertin 2009).

Za selhání mnoho rodičů považuje naopak **odklad školní docházky**. Tak tomu ale samozřejmě není. Odložený rok je pro jejich dítě přínosem a dává mu šanci dozrát a snížit tak

riziko neúspěchu v budoucnu. Odklad je důležité pečlivě zvážit a poradit se s odborníky. Jsou totiž situace, kdy odklad dítěti nepomůže. Jedná se především o děti, které již určité problémy mají a jsou v péči odborníků. V těchto případech je lepší zařadit dítě do speciálního zařízení nebo vážit možnost integrace (Kropáčková 2008). Na druhou stranu se také najdou rodiče, kteří chtějí posunout školní docházku jen kvůli „prodloužení“ dětství nebo si jen chtějí užít delší volno i přes to, že dítě už j zralé a na vstup do školy připravené (Kutálková 2010). Jiní si zase myslí, že odkladem napomohou dítěti k většímu úspěchu a lepších výsledků ve škole (Klégrová 2003). Bezdůvodným odkladem vzniká riziko promeškání nevhodnější doby pro vstup do základní školy. Dítě je totiž v tuto dobu na vstup připraveno a tím, že do základní školy nenastoupí, ztrácí motivaci pro školní práci a jeho duševní kapacita tak nebude náležitě využita a nebude tak ani správně rozvíjena a tím dojde k zanedbávání dítěte (Matějček 2005).

„Není-li dítě tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte v době zápisu dítěte k povinné školní docházce podle § 36 odst. 4, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok“ (Zákon č. 561/2004 Sb., § 36 odst. 4). Na základě tohoto zákona rodič s dítětem navštíví pedagogicko-psychologickou poradnu nebo speciálně pedagogické centrum, které se k odkladu vyjádří a vydá své doporučení. Jak bylo zmiňováno výše, pokud se jedná o děti narozené mezi lednem a červnem daného roku, je nutné i vyjádření odborného lékaře (pediatra, neurologa, kardiologa apod.) či klinického psychologa. Odklad povinné školní docházky se týká především dětí, které jsou školsky nezralé ve více než jedné rovině nebo pokud je nezralost v jedné rovině závažnějšího typu.

K zápisu se v takovém případě doporučuje jít bez dítěte, aby nemělo pocit neúspěchu (Jucovičová, Žáčková 2014). Žádost je pak předkládána řediteli školy, do které by dítě mělo nastoupit, a to do konce května kalendářního roku. Ta je pak posouzena a vyjádření písemnou formou zasláno rodiči. Následující rok musí zákonný zástupce podat novou přihlášku, nemusí být však do stejné základní školy. Dítě s odkladem není automaticky přijato do následujícího školního roku (Otevřelová 2016).

Zákonný zástupce by se měl svému dítěti, kterému byl doporučen odklad, následující rok věnovat, mateřská škola by měla využít individuální vzdělávací plán, který sestavuje třídní učitelka mateřské školy. Ten se odvíjí od doporučení ze školského poradenského zařízení, které odklad doporučilo. Předpokládá se podíl spolupráce mezi mateřskou školou a rodiči, případně i pedagogicko-psychologickou poradnou.

Kropáčková (2008) zdůrazňuje, že dítě s odkladem bývá zvědavější a zajímá se o učivo první třídy, což je vhodné podporovat, povzbudit ho a vyhovět jeho zájmům. Například se naučit podepsat či napsat některé z číslic a písmen. Stejně vhodné je i zařazení například zájmových kroužků v oboru, který ho zajímá. Nutné je ale myslet na přílišné přetěžování a vyhnout se tomu.

Dle novely školského zákona z roku 2017 lze zřizovat také tzv. **Přípravné třídy** základní školy pro děti, u kterých se předpokládá, že jim třídy dopomohou vyrovnat jejich vývoj. Týká se to dětí s povoleným odkladem povinné školní docházky a jde o poslední rok před zahájením školní docházky. Obsah vzdělávání v těchto třídách se řídí ŠVP dané školy, přičemž důraz je kladen na řečové dovednosti, pozornost, paměť, operační a logické myšlení, grafomotorickou a praktickou zručnost, pracovní chování a samostatnost. To vše se učitel v přípravné třídě snaží sjednotit na jednu úroveň, dále primárně probíhá diagnostika a sledování rozvoje každého s žáků a zaznamenávání jeho pokroků. Součástí je vstupní, průběžná a výstupní diagnostika, která je předána zákonnému zástupci a základní škole, ve které se bude následně vzdělávat (Kropáčková 2008).

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část je zaměřena na porovnání průběhu zápisů do prvního ročníku na čtyřech různých školách, kde jsem provedla výzkumné šetření. V rámci kvalitativního výzkumu jsem uskutečnila několik rozhovorů s pedagogy, kteří se na zápisech podílí. Dále jsem se snažila o vytvoření „ideálního zápisu“ výběre toho nejlepšího z těchto škol.

7 Cíl praktické části

Cílem praktické části bylo porovnání způsobu provedení zápisů na čtyřech základních školách, které se od sebe nějakým způsobem lišily. První škola je zaměřena na žáky se SPUCH, jedná se tedy o školu speciální. Druhá škola je klasická městská škola, která se snaží žáky všestranně rozvíjet a používá ve své výuce matematiky metodu Hejného. Třetí škola je také městská, ale je zaměřena na sport. Jako čtvrtou jsem si vybrala školu vesnickou pouze s prvním stupněm. Snažila jsem o porovnání způsobu prověření určitých dovedností a následné zhodnocení. Dalším cílem byla snaha o vytvoření konceptu „ideálního zápisu“ ze získaných informací z těchto škol. Posledním cílem bylo pomocí rozhovorů zjistit, jakým stylem probíhá příprava a organizace zápisu na vybraných školách, jaké jsou cíle motivační části, jaká je komunikace s rodiči v případě zjištění nezralosti dítěte v některé z oblastí, a nakonec názor učitelů na celkový zápis na jejich škole.

7.1 Popis a metody výzkumného šetření

Pro zpracování diplomové práce jsem použila několik metod, abych získala co nejvíce informací.

První metodou byla metoda pozorování, kdy jsem využila jak přímé a zúčastněné pozorování, tak i strukturované. *„Zúčastněné pozorování znamená takový druh pozorování, kdy sledujeme studované jevy přímo v prostředí, kde se odehrávají. Přímé pozorování znamená, že se badatel účastní zkoumaného jevu v čase a jeho průběhu. Při strukturovaném pozorování hledáme odpověď na předem vymezené a určené jevy.“* (Švaříček, Šed'ová 2007 str. 144-145) Tuto metodu jsem využila při vlastním průběhu zápisů na zkoumaných školách.

Dále jsem provedla analýzu a srovnání výsledků vlastního šetření celého průběhu zápisu, kde jsem se zaměřila na organizaci, metody motivační a formální část.

Jako poslední jsem využila metodu polostrukturovaného rozhovoru na bázi kvalitativního šetření. Tato metoda je jednou z nejčastěji používaných metod. Dochází zde

k osobnímu kontaktu, což umožňuje mimo jiné také vnímat neverbální složku respondenta jako je úsměv, údiv a podobně. (Reichel 2009) Hlavními dvěma typy rozhovoru jsou polostrukturovaný a narativní rozhovor. Polostrukturovaný rozhovor má předem dané otázky z několika témat. Narativní rozhovor využívá většinou jedné připravené otázky a další otázky badatel volí podle odpovědi účastníka. (Švaříček, Šedřová 2007)

Použití vybraných metod mi umožnilo získat validní podklady pro mou diplomovou práci a zároveň si vytvořit vlastní názor a dostatek informací ke splnění cíle mé diplomové práce.

7.2 GDPR

Výzkum byl proveden během měsíce dubna 2019, kdy zápisy probíhaly. Vše bylo předem telefonicky domluveno. Všechny zápisy jsem absolvovala se svou dcerou, abych mohla průběh zápisů co nejlépe zaznamenat. Rozhovory jsem poté vedla s vybranými pedagogickými pracovníky, kteří se na zápisu podíleli. Odpovědi jsem zaznamenávala přímo do PC. Dodatečné informace, jako počty žáků pro vytvoření grafů jsem získala elektronickou poštou. Vše bylo zaznamenáváno bez osobních údajů tak, aby bylo vše v souladu s ochranou osobních údajů.

8 Základní informace o vybraných školách

8.1 Základní škola Mladá Boleslav, Komenského nám. 76, příspěvková organizace (dále jen „1. ZŠ“)

Umístění	Mladá Boleslav - město
Počet učitelů	30
Počet asistentů pedagoga	18
Počet žáků	272
Stupňů	9
Specializace	Zaměření na žáky s SPUCH
ŠVP	ŠVP142/2007-454

Charakteristika školy: má dvě budovy, nacházející se od sebe ve vzdálenosti cca 100 m. V první budově sídlí 1. stupeň ZŠ, druhá budova je určena pro žáky 2. stupně. Výuka na 1. stupni probíhá v jedné až třech paralelních třídách v ročníku, na 2. stupni ve dvou až pěti paralelních třídách. Na 1. stupni jsou první třídy specializované na žáky s vadami řeči a od 3. ročníku 1. stupně pak na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen „SVP“). Těmto žákům, s ohledem na rozsah speciálních vzdělávacích potřeb, náleží podpůrná opatření (1. – 5., plány pedagogické podpory). Škola je vybavena kmenovými i odbornými učebnami, dvěma tělocvičnami a jednou halou, která je však společná s další základní školou. Škola nemá vlastní jídelnu, je tu však možnost stravování v blízké jídelně. Náplň školního vzdělávacího programu se od klasické ZŠ neliší, ale metody a formy práce se žáky jsou na specializované úrovni. Škola se snaží počet žáků udržet na maximálním počtu 14 žáků ve třídě. Žákům je tak poskytován větší rozsah a možnost individuálního přístupu. Škola jako jediná z vybraných v této diplomové práci používá metodu SFUMATO.

Aktualita: Škola před samotným zápisem taktéž pořádá Dny otevřených dveří. Rodiče s dětmi se zde mohou podívat na průběh vyučování a prohlédnout si zázemí školy.

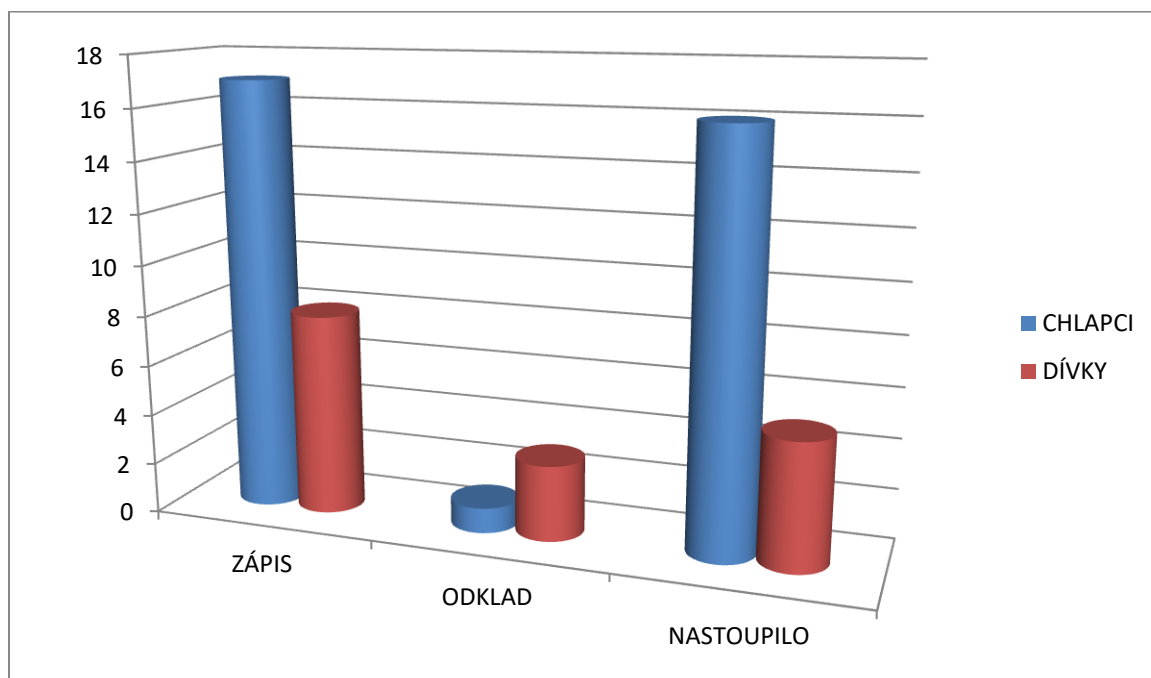
Čím se škola liší: zaměření na žáky s SPUCH, maximální počet dětí ve třídě je 14, metoda SFUMATO

Zápis: 5. a 6. dubna

Čas: 15min

Dokumenty a informace: Zápisový list do 1. ročníku, obecné informace o zápisu

Graf 7: Porovnání počtu dětí při zápisu, počet odkladů a skutečně nastoupených dětí na 1. ZŠ

8.2 Základní škola Ml. Boleslav, Dukelská 1112, příspěvková organizace (dále jen „5. ZŠ“)

Umístění	Mladá Boleslav – město
Počet učitelů	31
Počet asistentů pedagoga	7
Počet žáků	506
Stupňů	9
Specializace	Hudba a sportovní zaměření
ŠVP	Škola plná pohybu

Charakteristika školy: Škola je vybavena kmenovými i odbornými učebnami, sportovní halou a odpočinkovými zónami na chodbách školy. Součástí školy jsou také dílny, cvičná kuchyň, lezecká stěna a klubkavárna. Pro žáky je zde velké množství aktivit s různým zaměřením. Třídní schůzky jsou vedeny formou tripartitních konzultací. Hodnocení je zde slovní. Pro výuku matematiky využívají metodu Hejného. Výuka začíná v 8:10 hod, škola tak vychází vstříc většímu množství dojíždějících žáků.

Aktualita: Škola před samotným zápisem pořádá Dny otevřených dveří. Rodiče s dětmi se zde mohou podívat na průběh vyučování a prohlédnout si zázemí školy.

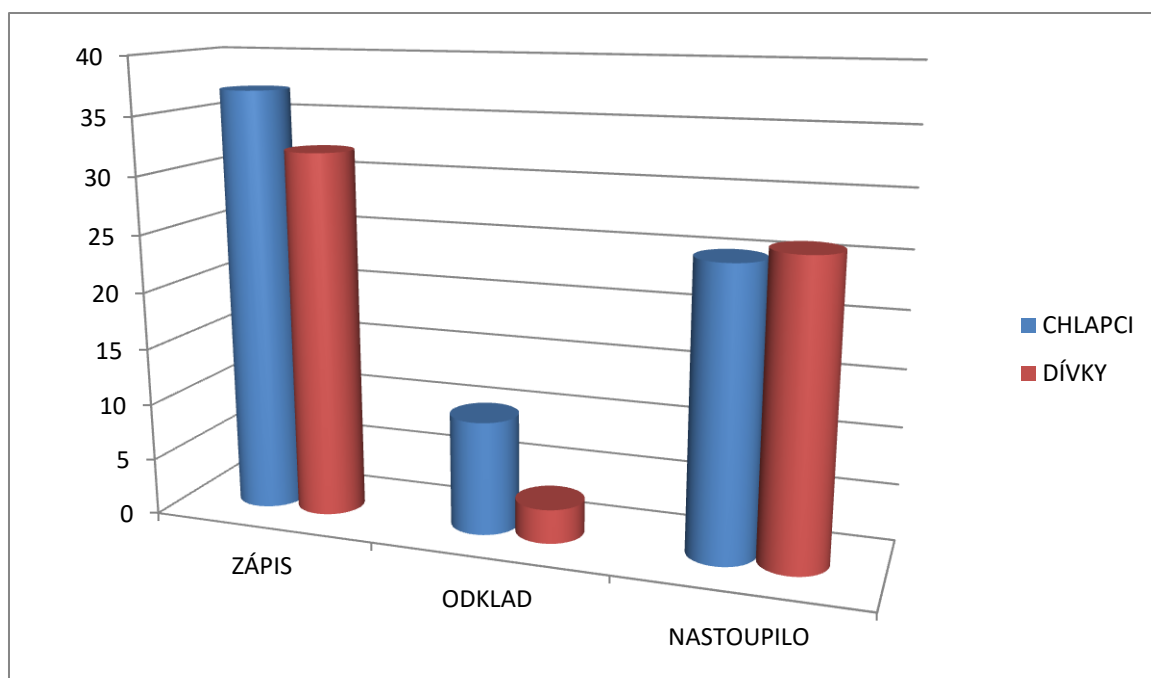
Čím se škola liší: začátek vyučování 8:10 hod, matematika formou Hejného metody, slovní hodnocení, tripartita

Zápis: 5. a 6. dubna

Dokumenty a informace: Zápisový list do 1. ročníku, Žádost o odklad, Dotazník pro rodiče, Desatero pro rodiče, obecné informace o zápisu

Čas: 1,5 hod

Graf 8: Porovnání počtu dětí při zápisu, počet odkladů a skutečně nastoupených dětí na 5. ZŠ

8.3 Základní škola a Mateřská škola Mladá Boleslav, Jilemnického 1152 příspěvková organizace (dále jen „6. ZŠ“)

Umístění	Mladá Boleslav – město
Počet učitelů	40
Počet asistentů pedagoga	6
Počet žáků	700
Stupňů	9
Specializace	Sportovní zaměření
ŠVP	„Šestka" (šance, elán, sport, tvořivost, komunikace, aktivita)

Charakteristika školy: Škola je vybavena jak kmenovými tak i odbornými učebnami a velkým sportovním hřištěm. Snaží se výuku vést tak, aby žáky bavila, a snaží se zařazovat různé projektové dny, exkurze a další aktivity nad rámec klasického vyučování. Žáci si v pátém ročníku mohou vybírat z povinně volitelných předmětů, jako je sportovní příprava, estetická výchova, informatika a přírodovědná praktika. Žáci jsou hodnoceni známkami, v některých případech na žádost rodičů a doporučení z pedagogické poradny slovním hodnocením. Začátek vyučování je v 8:00 hod, v ojedinělých případech mají žáci z organizačních důvodů nulté hodiny. Družina je zde pro žáky od 6:00 hod do 17:00 hod. Škola pro své žáky nabízí mnoho volnočasových aktivit a kroužků, které vedou zpravidla pedagogičtí pracovníci školy.

Aktualita: Škola kromě Dne otevřených dveří pro širší veřejnost pořádá i tzv. Školu nanečisto, kde si děti mohou některé hodiny vyzkoušet. Během školního roku školu provází různé akce a projekty. Škola se svým sportovním zaměřením sklízí mnoho úspěchů, aktuálně například ve florbalu.

Čím se škola liší: sportovní zaměření – atletika a florbal

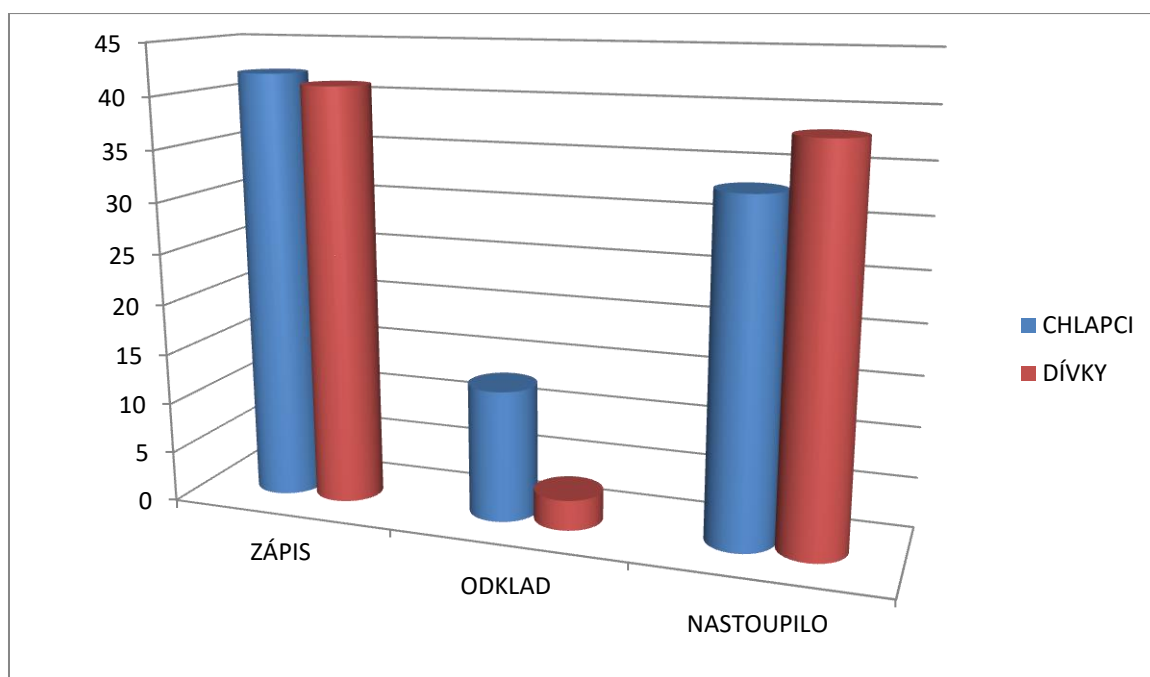
Zápis: 5. a 6. dubna

Dokumenty a informace: Zápisový list do 1. ročníku, Desatero pro rodiče, obecné informace o zápisu

Čas: 30min

Aktivity před zápisem	Aktivity po zápisu
<ul style="list-style-type: none"> • Den otevřených dveří • Komentovaná prohlídka školy • Nahlédnutí do hodiny • Výběr z několika časů 	<ul style="list-style-type: none"> • Možnost vyzkoušení si den ve škole • 20minutový program ve 4 třídách • Program v hodině češtiny, matematiky, prvouky a tělocviku • Flexibilita učitelů, vyplnění tužeb budoucích žáků

Graf 9: Porovnání počtu dětí při zápisu, počet odkladů a skutečně nastoupených dětí na 6. ZŠ

8.4 Základní Mateřská škola Klášter Hradiště nad Jizerou příspěvková organizace (dále jen „ZŠ Klášter“)

Umístění	Klášter nad Jizerou – vesnice
Počet učitelů	4
Počet asistentů pedagoga	0
Počet žáků	27
Stupňů	1
Specializace	Žádná
ŠVP	

Charakteristika školy: Jedná se o vesnickou malotřídní školu rodinného typu. V současné době funguje jako dvoutřídka. Spojování ročníků se řídí aktuálním počtem žáků v jednotlivých ročnících. Součástí školy je družina a školní jídelna. Přes to, že se jedná o malou školu, je velmi dobře vybavena. Nalezneme zde nový nábytek, interaktivní tabuli, počítačovou učebnu i sportovní hřiště s umělým povrchem. Jak už z názvu vyplývá, součástí školy je i mateřská škola, díky které dochází k hladšímu přechodu na základní školu.

Aktualita: Škola pořádá měsíc před samotným zápisem Den pro předškoláky.

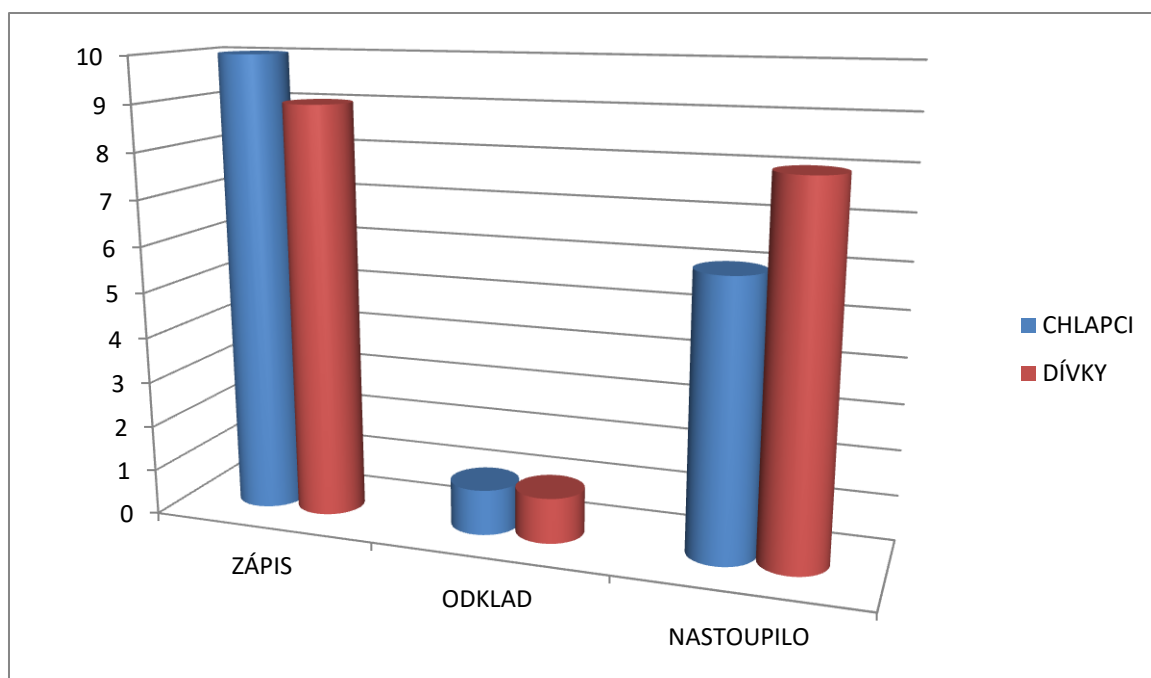
Čím se škola liší: malotřídní jednostupňová škola rodinného typu

Zápis: 10. dubna

Dokumenty a informace: Zápisový list do 1. ročníku, Žádost o odklad školní docházky, obecné informace o zápisu

Čas samotného zápisu: administrativní část 5 min, motivační část 30 min

Graf 10: Porovnání počtu dětí při zápisu, počet odkladů a skutečně nastoupených dětí na ZŠ Klášter

9 Průběh zápisu, porovnání úkolů

9.1 Úvod

1. ZŠ

Veškeré náležitosti zápisu se odehrávaly ve dvou třídách. V první třídě paní zástupkyně vyřizovala potřebné dokumenty se zákonnými zástupci dítěte. Dítě si mezi tím převzala paní učitelka, která ho odvedla do vedlejší třídy, kde probíhala motivační část zápisu. Předškolák tedy zápis plnil v ideálním případě bez přítomnosti zákonných zástupců. Ve třídách se nacházelo několik stanovišť s jednotlivými úkoly. V případě, že dítě nebylo schopné bez rodiče pracovat, mohl dítě rodič doprovázet. Pokud nastala situace, že na zápis přišlo ve stejnou chvíli více dětí, ujala se jich jiná paní učitelka a na stanovištích se střídaly. Paní učitelka měla k dispozici zápisový list, na který si zaznamenávala průběh celé motivační části zápisu.

5. ZŠ

Při vstupu do školy vítali rodiče žáci vyšších ročníků převlečení za indiány a nasměřovali je do dalšího patra, kde v jedné třídě čekaly paní učitelky. Jedna z nich se ujala dítěte a dala mu nalepovací jmenovku, aby se na ni podepsalo. Poté si dítě vybralo jednu z připravených indiánských čelenek. Mezi tím rodiče odevzdali potřebné dokumenty. Byly zde k dispozici i formuláře Žádosti o odklad povinné školní docházky.

Stanoviště byla rozmístěna po více patrech. Každé dítě chodilo s jednou učitelkou po stanovištích, kde čekali žáci z vyšších ročníků. Ti vždy pozdravili indiánským pozdravem, představili se a vysvětlili dětem, co mají dělat. Každé stanoviště bylo v jiné třídě a úkoly mohlo plnit několik dětí najednou. Za splnění úkolů pak děti obdržely namalovaná pířka, která si lepily na svou čelenku.

6. ZŠ

U vstupu do budovy na rodiče s dětmi čekaly dvě žákyně z šestého ročníku. Dětem byl sdělen krátký motivační příběh o zvířátkách. Každé dítě si pak vybralo vytvořenou papírovou lupu, která měla sloužit po stopování cestičky za jejich úkoly. Na výběr bylo z šesti barev. Úkolem bylo dojít po stopách zvířátka přilepených na zemi dle vybrané barvy až do třídy, ve které pak probíhal samotný zápis.

Obr. 1: lupa pro hledání stop

Před třídou bylo připravených několik židliček pro případ, že by ve třídě již zápis probíhal a bylo potřeba před třídou počkat. Pokud byly dveře od třídy otevřené, rodič s dítětem mohl vstoupit.

Obr 2: stopa

Každá třída měla jiné pohádkové téma a podle toho byly třídy vyzdobené. Celkovou koordinaci v každé třídě měla na starost jedna paní učitelka, několik starších dětí předškoláka provázelo skrze úkoly. Starší žáci byli oblečeni podle tématu dané třídy a měli naučené povídání podle úkolu, který měli na starost.

ZŠ Klášter

Při příchodu do školy děti přivítala krásná výzdoba, která je doprovázela do horního patra budovy, kde v jedné třídě čekala paní ředitelka, která se zákonnými zástupci vyplňovala potřebné dokumenty. Druhá třída byla připravena na motivační část zápisu. Na jedné lavici se nacházela většina pomůcek potřebná k zápisu, zbytek byl nakreslený nebo přilepený na tabuli.

9.2 Přivítání

1. ZŠ

Paní učitelka se s dítětem přivítala a vzala si ho s sebou do třídy, kde zápis probíhal. Sedla si s dítětem do lavice a zeptala se ho, jak se jmenuje, kde bydlí, zda chodí do mateřské školy a co tam dělají. Vedli tak spolu krátký rozhovor, aby dítě rozmluvila a získala základní informace.

5. ZŠ

Dítě bylo žákyněmi předáno jiné paní učitelce, která ho doprovázela celým zápisem. Představila se a vysvětlila mu, že ho čeká indiánská stezka, která je značena šípy a vede do tříd, kde na něj čekají indiáni s úkoly. V průběhu cesty s ním hovořila, aby získala potřebné základní informace.

Obr. 3: část výzdoby ve třídě

6. ZŠ

V první třídě, kterou jsem navštívila, bylo téma Detektiv. Žákyně z vyššího ročníku se představila jako detektiv Šestiočko, poté svého psa Bystroočka a nakonec paní učitelku. Vysvětlila dítěti, že je tam proto, že se stal ve třídě zločin. Někdo připravenou třídu přes noc rozházel, polil a pořápal. Detektiv se zeptal, zda mi mu s tím dítě nepomohlo.

Obr. 4: kresba detektiva

Poté paní učitelka dítě i rodiče přivítala a zaměřila se pouze na dítě, ke

kterému se skrčila a vedla s ním krátký rozhovor, kde se ptala, jak se dítě jmenuje, kde bydlí a co má rádo. Pokud bylo dítě aktivní, zeptala se na pár dalších otázek. Nakonec se zeptala, zda by jim nepomohlo a na chvíli se detektivem také nestalo.

ZŠ Klášter

Paní učitelka se přivítala s rodiči a dítětem a odvedla ho do vedlejší třídy, kde probíhal zápis. Vybrala si volnou lavici s pomůckami a vedla s dítětem krátký rozhovor. Poté vysvětlila dítěti, co ho čeká.

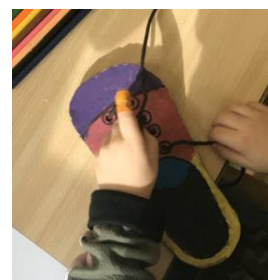

Obr. 5: výzdoba s úkoly

9.3 Jemná motorika

1. ZŠ

Jemnou motoriku děti dokazovaly při vázání tkaniček u papírové boty, kterou vytvářeli žáci vyšších ročníků. Tento úkol byl zařazen jako čtvrtý. Dítě mělo na výběr hned z několika druhů bot.

Obr. 6: vázání tkaničky 1. ZŠ

5. ZŠ

Prvním úkolem na sedmém stanovišti bylo stavění komínů z kostek. Indiánka, která měla toto stanoviště na starosti, se představila a vysvětlila dítěti, co má dělat. Ze začátku skládala s ním a poté mu nechala dostatek času, aby se snažilo postavit, co nejvyšší komín.

Obr. 8: vázání tkaničky 5. ZŠ

Obr. 7: stavění z kostek

6. ZŠ

Na této škole bylo vázání tkaničky na prvním místě. Dítě jakožto detektiv mělo vyluštit hlavolam a to tím, že zaváže tkaničku. Díky tomu pak mohlo pokračovat na další stanoviště.

Obr. 9: vázání tkaničky 6. ZŠ

ZŠ Klášter

Jedním z úkolů byla stavba různých budov podle fantazie. Dítě mělo několik minut na to, aby jich mohlo postavit hned několik s tím, že dítě mělo vždy říct, o jakou stavbu se jedná. Dalším úkolem bylo zavázání mašle na dárku.

Obr. 10: kostky

Obr. 11: vázání mašle

9.4 Grafomotorika

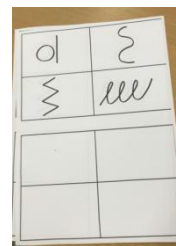
Důležitým prvkem byly grafomotorické pracovní listy, kde se zjišťoval stupeň vývoje v této oblasti. Pozoroval se správný úchop tužky, tah a tlak. Pohlíželo se také na posazení dítěte a celkovém přístupu k počátečnímu psaní. Děti nejčastěji kreslily dle předlohy základní tvary, dokreslovaly obrázky dle předlohy, překreslovaly podle orientace v prostoru aj.

1. ZŠ

Na této škole se grafomotorické cvičení nedělalo.

5. ZŠ

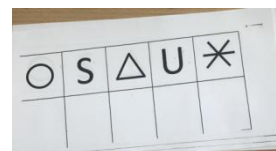
Tato aktivita byla dítěti představena jako tajné písmo indiánů. Dítě se mělo snažit co nejvíce znaky napodobit, aby se písmo indiánů naučilo.

Obr. 12: grafomotorický list 5. ZŠ

6. ZŠ

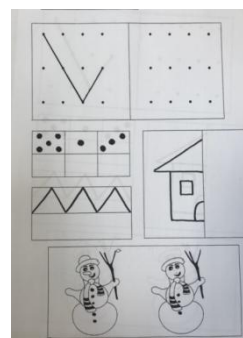
Detektiv poprosil dítě, jestli by zašifrované údaje na obrázku nemohl přepsat, protože je potřebuje poslat panu řediteli. Upozornil ho, aby byly přepsané čitelně, aby to pan ředitel krásně přečetl.

Obr. 13: grafomotorický list 6. ZŠ

ZŠ Klášter

Úkolem dítěte bylo překreslit nebo dokreslit tvary a obrázky. V posledním obrázku hledalo rozdíly.

Obr. 14: grafomotorický list ZŠ Klášter

9.5 Počítání, číselná řada

Děti měly prokázat předmatematické znalosti, tedy rozeznávání číslic a jejich správné přiřazení ke správnému počtu. Součástí bylo i srovnání číselné řady dle námětů.

1. ZŠ

Předposledním úkolem bylo počítání pastelek.

5. ZŠ

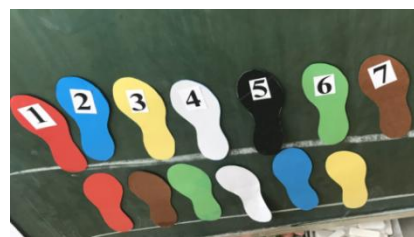
Na sedmém stanovišti bylo úkolem počítání. Na stole leželi zalaminovaní indiáni, kteří na sobě měli napsané číslo. Dítě mělo číslo přečíst a podle toho nandat počet kolíčků na hlavu indiána.

Obr. 15: indián - čísla

6. ZŠ

Na tabuli byly rozmístěné stopy od pachatele. Úkolem dítěte bylo tyto stopy srovnat podle čísel od nejmenšího po největší. Dále pak mělo říct, které číslo je první, které poslední a které uprostřed.

Obr. 16: stopy - čísla

Na dalším stanovišti byly na lavici rozházené destičky na jógu. Pejsek se je snažil srovnat na dvě hromádky. Dítě vždy mělo říct, kde je více či méně. Nakonec je pejsek srovnal tak, že obě hromádky byly stejné.

ZŠ Klášter

Úkolem bylo najít dvojice – číslo a k němu kostku. Čísla pak mělo dítě seřadit. Kartičky byly také využity k tomu, aby dítě čísla porovnávalo. Paní učitelka se také ptala, kolik chybí, aby se čísla rovnala. Dále mělo počítat do deseti. Pokud vědělo, mohlo i do dvaceti.

Obrázek 17: kartičky s čísly

9.6 Geometrické tvary

Základní dovedností bylo mimo jiné rozeznávání geometrických tvarů, jejich kombinace s barvami a prostorem.

1. ZŠ

U třetího úkolu měly děti ukazovat na interaktivní tabuli na barevné tvary podle popisu paní učitelky.

Obr. 18: interaktivní tabule - tvary

5. ZŠ

Na tomto stanovišti se využívala interaktivní tabule, na které byly barevné tvary. Úkolem bylo klepnout na tvar, který indiánka řekla. Pak si dítě sedlo ke stolu, kde byl papírový totem, do kterého se vkládaly tvary.

Obr. 19: totem - tvary

6. ZŠ

Při tomto úkolu prosil detektiv o pomoc při úklidu kostek zpět do kufříku. Muselo to však být srovnané podle seznamu, který mu detektiv postupně četl. Dítě tak mělo uložit vždy jen ten tvar, který detektiv přečetl.

Obrázek 20: kostky - tvary 6. ZŠ

Klášter

Zde mělo dítě za úkol pojmenovat všechny tvary položené na lavici včetně barvy.

Obrázek 21: kostky - tvary ZŠ Klášter

9.7 Barvy

1. ZŠ

Barvy byly určovány v předešlém úkolu na interaktivní tabuli při určování tvarů.

5. ZŠ

I zde byly barvy určovány na interaktivní tabuli v předchozím úkolu.

6. ZŠ

Na jedné straně třídy byly přilepeny papírové kapky různých barev. Detektiv na ně ukázal a řekl, že to tu pachatel celé polil. Zeptal se, zda by mu dítě polité věci včetně barvy nenadiktovalo tak, aby to mohl zapsat do protokolu.

Obrázek 22: určování barev

ZŠ Klášter

Určování barev probíhalo při stavění z kostek.

9.8 Výslovnost

Jednou z nejvíce pozorovaných oblastí byl jazyk a řeč, cíleně výslovnost určitých hlásek. Tato oblast byla nejvíce různorodá, používaly se velice často obrázky, které dítě popisovalo, přednášela se slova podobně znějící, kde byl brán zřetel na rozdílnou výslovnost. Dále ve všech školách byla přednesena báseň či píseň.

1. ZŠ

Dalším úkolem bylo opakování slov podle seznamu. Probíhalo to formou tiché pošty. Pokud to dítěti nešlo, zopakovala paní učitelka slovo znovu a pomohla s výslovností.

5. ZŠ

4. stanoviště – Zde měli děti za úkol napodobit ozvěnu. Indián vždy řekl nějaké slovo a dítě ho mělo zopakovat.

6. ZŠ

Na předposledním stanovišti byly položeny snímky s důkazy. Zamotaly se však do nich i jiné. Úkolem dítěte bylo snímky roztrždit a pojmenovat.

Obr. 23: kartičky s obrázky 6. ZŠ

ZŠ Klášter

Úkolem bylo pojmenování věcí na obrázku.

Obrázek 24. kartičky s obrázky 5. ZŠ

9.9 Kresba postavy

Kresbou postavy se zjišťovala dominance ruky, správný úchop tužky, dodržování velikosti proporcí těla či absence některých částí.

1. ZŠ

Paní učitelka posadila dítě do lavice, dala mu papír, na který mělo nakreslit maminku.

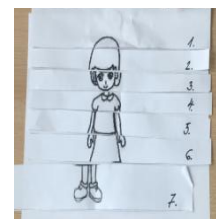
Obr. 25: papír pro kresbu indiána

5. ZŠ

Úkolem bylo namalovat indiána.

6. ZŠ

Dítě zde mělo za úkol sestavit podobizny lupiče.

Obr. 26: skládačka postavy

ZŠ Klášter

Zadání úkolu bylo velmi jednoduché – Nakresli maminku nebo tatínka, případně sebe či sourozence.

9.10 Podpis

Posledním úkolem na všech školách byl podpis. Každé dítě mělo na konci motivační části ztvrdit svůj zápis podpisem. Například na 5. ZŠ se děti podepisovaly na pamětní indiánský list.

9.11 Odlišné aktivity

Některé školy měly rozšířený zápis o aktivity zaměřené na nějakou z testovaných oblastí, které nebyly výše uvedeny.

5. ZŠ

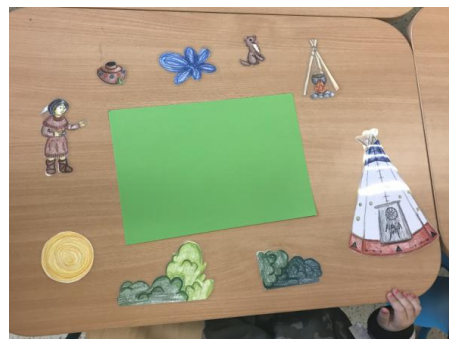
Pro nástup do školy je důležité vymezení v pravolevé orientaci a také pochopení a umění použít pojem vpravo/vlevo v praxi. Jedním z úkolů byl i takový, jež se na pravolevou orientaci zaměřoval pomocí skládání obrázků dle diktátu.

Na zelený papír mělo dítě podle instrukcí indiána poskládat obrázky (teepee, oheň, keře, mrak, psa, indiána, slunce a klobouk). Instukce probíhaly ve stylu: Polož teepee doprostřed papíru. Na levou stranu od teepee polož obrázek indiána. Před indiána polož křoví. Nad

indiánem svítí sluníčko. Vpravo od teepe polož oheň. Mrak z části schovej za sluníčko. Pod teepee polož psa. Dej indiánovi na hlavu klobouk.

Obr. 27: dokončený úkol na pravolevou orientaci

Obr. 28: materiál na pravolevou orientaci

Na stole byla připravená miska s barevnými gumičkami. Indiánka měla připravené kartičky různých obtížností, na kterých byla nakreslená ruka s navlečenými gumičkami na prstech. Úkolem dítěte bylo podle obrázku vybrat pravou nebo levou ruku a gumičky si na prsty navléknout. Pokud to dítěti šlo, dostalo těžší kartičku, pokud ne, dostalo kartičku stejné úrovně. Zjišťovala se zde jemná motorika, řazení, pravolevá orientace, barvy a zraková diferenciacie.

Obr. 29: navlékání gumiček

Úkolem dítěte bylo seřadit šípky podle velikosti, čímž se zjišťovala zraková diferenciacie.

Obr. 30. řazení dle velikosti

ZŠ Klášter

Na tabuli byly pověšené obrázky z různých pohádek. Dítě mělo pohádky pojmenovat.

Dále na tabuli byla hospodářská zvířata s mláďaty. Úkolem bylo pojmenování a přiřazování k sobě.

Obr. 31: pohádky

Jedním úkolů bylo spojování počátečních písmen k obrázku.

Zraková diferenciacce byla zjišťována pomocí pracovního listu, kde přes sebe byly nakreslené dva obrázky a dítě je mělo pojmenovat.

Obr. 32: pracovní list na zrakovou diferenciaci

10 Hodnocení motivační části

Každá ze škol, které jsem vybrala pro mou závěrečnou práci, má pro účely hodnocení zápisu dětí do školy vytvořený záznamový arch. Tento arch vyplňují učitelky při každé aktivitě v průběhu motivační části probíhajícího zápisu. Porovnáním získaných záznamových archů mohu jejich formu rozdělit na dva typy. 1. ZŠ a ZŠ Klášter měly připravený dotazník formou doplňování požadovaných informací paní učitelkou. Ta se po každé prováděné aktivitě volně vyjadřuje a hodnotí projevy dítěte. Jen na konci má zakroužkovat, zda je dítě levák či pravák. Podle úrovně spolupráce dítěte s učitelem mají na výběr z pěti možností hodnocení, od hodnocení výborně po pláč. Závěrečným vyjádřením hodnotící učitelky je skutečnost, zda by doporučila návštěvu PPP a logopedie.

Další dvě školy, 5. ZŠ a 6. ZŠ mají celý dotazník sestavený kroužkovací formou. Většina hodnocených aktivit má na výběr hodnocení ze tří možností – ano, ne a částečně.

Oba typy dotazníků mají své výhody i nevýhody a lze je hodnotit z více pohledů. Kroužkovací forma je administrativně méně náročná. Umožňuje rychlejší průběh vlastního zápisu i jeho následné vyhodnocení. Jeho nevýhodou je menší vypovídací hodnota o informacích, které učitelka získává o dítěti během aktivit motivační části zápisu. Naproti tomu při volném vyjádření a hodnocení zkoumaných kritérií lze výstižněji posoudit provedení aktivity dítětem, včetně okolností a vlastního průběhu konkrétní aktivity. Je však časově náročnější jak na vlastní průběh, tak při vlastním vyhodnocování.

11 Subjektivní hodnocení vlastního průběhu zápisu do první třídy na jednotlivých školách

11.1 Projev učitele

1. ZŠ

Paní učitelka byla na dítě velice milá. Jelikož se jedná o školu zaměřenou na žáky se SPUCH, paní učitelka byla velice empatická a dítě do ničeho nenutila. Vždy si nejprve zjistila, jaký problém dítě má a podle toho reagovala. Pokud bylo potřeba a dítě nebylo schopné zápis absolvovat samo, mohl je zákonný zástupce doprovázet.

5. ZŠ

Přístup paní učitelky byl velmi otevřený a přívětivý. Dítěti se představila a řekla, co ho čeká. Dítě i zákonného zástupce provedla celým zápisem. Věnovala se především dítěti, povídala si s ním, povzbuzovala ho, a když bylo potřeba, tak i poradila. Vše probíhalo v přátelském duchu.

6.ZŠ

Na šesté základní škole se paní učitelka snažila přiblížit dítěti. V úvodu se k němu skrčila, aby „mělo dítě lepší pocit“, představila se a vedla s ním krátký rozhovor ohledně osobních údajů. Pokud bylo dítě nemluvné, zbytečně ho netrápila. Celou dobu mluvila spisovně. Dítě provedla celou motivační částí, a pokud bylo potřeba, snažila se pomoci.

ZŠ Klášter

I na této škole byla paní učitelka velice přátelská a milá. Zeptala se na několik základních otázek a po celou dobu motivační části zápisu si s dítětem povídala, aby získala další informace. Každý úkol vždy srozumitelně vysvětlila, aby dítě vědělo, co má dělat.

11.2 Komunikace s rodičem

1. ZŠ

Tato komunikace probíhala v jiné místnosti než motivační část zápisu, kde dítě plnilo jednotlivé úkoly. Rodiče komunikovali většinou s paní zástupkyní či ředitelem, během toho, co dítě procházelo motivační částí zápisu, a vyplňovali potřebné formuláře. Pokud byl zákonný zástupce přítomen přímo u zápisu, byl brán především jako podpora, ale dotazy byly vedeny přímo na dítě. Pokud nebylo schopné odpovídat, zaměřila se na tuto chvíli paní učitelka na něj.

5. ZŠ

Potřebné dokumenty a informace od zákonných zástupců s nimi paní učitelka řešila v úvodní části zápisu a až později se zaměřila na dítě a samotný průběh motivační části.

6. ZŠ

Paní učitelka při motivační části rodiče přivítala, představila se a na konci motivační části zápisu se případně zeptala na doplňující informace, např. zda dítě chodí na logopedii a podobně. Poté se zákonní zástupci i s dítětem přesunuli na další stanoviště, v době, kdy dítě kreslilo postavu, tak rodič komunikovali se zástupcem školy, který přijímal přihlášky a rozdával evidenční čísla, pod kterými se pak rodič dozvěděl informace o přijetí.

ZŠ Klášter

V motivační části se paní učitelka věnovala výhradně dítěti. Do kontaktu s rodiči přišla jen při přivítání a představení se. Dále se rodičům věnovala paní ředitelka, která s rodiči vyřídila potřebné dokumenty a předala jim potřebné informace ohledně celého zápisu.

11.3 Přípravenost

1. ZŠ

Škola byla na zápis dobře připravena. Vše měli zorganizované a nemuselo se na nic čekat.

5. ZŠ

Vše bylo připravené tak, aby se zvládl i větší nápor dětí a nedocházelo k čekání.

6. ZŠ

Až na malý zádrhel při vstupu, kde se děti „rozřazovaly“ do tříd a tím vznikaly fronty, bylo podle mého vše v pořádku.

ZŠ Klášter

Celý zápis byl moc pěkně připravený. Vše mělo svůj řád a nevznikaly tak žádné problémy.

11.4 Pomůcky

1. ZŠ

Některé pomůcky byly vytvořeny dětmi z vyšších ročníků či učiteli, jiné byly koupené. Vše přehledné a jednoduché.

5. ZŠ

Většina pomůcek byla vytvořena učiteli, některé dětmi a nechyběly ani pomůcky koupené. Pomůcky byly přizpůsobeny zápisu tak, že umožňovaly dítěti snadné pochopení zadání a orientaci v jednotlivých úkolech.

6. ZŠ

Některé pomůcky byly vytvořeny dětmi z vyšších ročníků či učiteli, jiné byly koupené. Veškeré pomůcky však působily přehledně, jasně a aktuálně.

ZŠ Klášter

Přes to, že je tato škola vesnická, měla nejvíce pomůcek a úkolů. Většina pomůcek byla moderní, koupená či vytvořená učiteli. Vše bylo krásně připravené na lavici tak, aby se dítě nemuselo v nadměrné míře pohybovat po třídě či škole.

11.5 Výzdoba

1. ZŠ

Pedagogičtí pracovníci školu za účelem zápisu nijak nadstandardně nezdobili, posloužila jim k tomu výzdoba klasického chodu školy.

5. ZŠ

Všechny třídy byly vyzdobeny indiánskou tematikou včetně žáků vyšších ročníků, kteří byli oblečeni jako indiáni, pro zdůraznění atmosféry a snadnější vniknutí dítěte do tématu.

6. ZŠ

Třídy byly vyzdobeny podle daného pohádkového tématu, většinou výkresy a výrobky od vyšších ročníků, což přichozím dětem umožnilo lépe vnímat pohádkovou atmosféru a přiblížilo tak prostředí školy jim známému prostředí školky.

ZŠ Klášter

Škola byla pěkně přiměřeně vyzdobena tak, aby provedla dítě s rodiči až do třídy, kde probíhal zápis. Třída byla vyzdobena pomůckami a obrázky dětí. Na tabuli bylo napsané přivítání a několik úkolů.

11.6 Provedení

1. ZŠ

Jednoduchý a přehledný zápis. Vzhledem k zaměření školy bych preferovala otevřené dvě či více tříd, případně umožnit vstup po jednom, aby se děti mohly lépe soustředit na zápis a nerozptylovaly se jinými dětmi.

5. ZŠ

Zápis probíhal v několika třídách i patrech. Trasa byla značena vytvořenými šípy. V každé třídě bylo několik stejných stanovišť, aby se zamezilo čekání. V několika třídách bylo více úkolů. Se vším pomáhali žáci vyšších ročníků, aby se paní učitelka mohla věnovat sledování dítěte a zapisování jeho výsledků. Celkově tak zápis probíhal plynule a velmi efektivně.

6. ZŠ

Velkou výhodou zápisu bylo, že probíhal v jedné třídě s jedním učitelem a několika staršími dětmi, které s úkoly pomáhaly. Tím se dítěti otevřela možnost volby, zda je mu příjemnější komunikovat spíše s dospělým či s mladším žákem, vzhledem k tomu, že pro něj byla

k dispozici jak paní učitelka, tak pomocníci z řad školáků. Díky množství otevřených tříd zápis probíhal plynule a přitom děti ani rodiče nebyli stresováni.

ZŠ Klášter

Zápis probíhal ve dvou třídách. V jedné se odehrávala formální část s rodiči a paní ředitelkou a ve druhé motivační část s dítětem a paní učitelkou. Ve třídě, kde probíhala motivační část, bylo rozmístěno několik lavic s pomůckami, kde se odehrávala většina zápisu. Jen několik úkolů bylo na tabuli. V jednu chvíli tak mohlo v této třídě probíhat hned několik zápisů najednou.

11.7 Motivační část

1. ZŠ

Dítě plnilo jednotlivé úkoly zábavnou formou. Úkoly byly bez příběhu či snahy o příběhovou návaznost. Zpestřením pro něj byla interaktivní tabule, která děti velice bavila.

5. ZŠ

Dítě bylo od začátku zápisu vztaženo do děje jak hereckými výkony žáků, tak výzdobou. Celý zápis pro něj byl hrou a úkoly zapadaly do této hry velmi sofistikovaně.

6. ZŠ

Velkou výhodou byl fakt, že dítě bylo ve třídě společně s pohádkovými postavami, které ho velmi dobře dokázaly vtáhnout do hry na plnění úkolů. Dítě tak prošlo zápisem bez pocitu, že je zkoušeno či testováno, ale naopak mu byly úkoly předkládány jako možnost pomoci někomu jinému. Prostředí pak celou hru velmi pěkně podporovalo.

ZŠ Klášter

Po přivítání bylo vysvětleno dítěti, co se bude dít. Vše probíhalo přátelskou nenásilnou formou. I přes absenci vytvořené pohádky bylo na dětech vidět, že je úkoly baví a nemají problém je plnit.

11.8 Celkový dojem

1. ZŠ

Ocenila jsem, že zápis probíhal v klidu a byl celkem rychlý, což bylo pro děti se speciálními poruchami učení jedině dobře.

Myslím si, že u dětí se SPUCH není vhodné pořádat zápis jen v jedné třídě, jelikož větší množství dětí v jedné třídě narušuje koncentraci dítěte na svůj úkol.

5. ZŠ

Velice se mi líbil nápad a krásné vytvořené materiály. Děti byly vtaženy do děje mezi indiány a vyzkoušely si mnoho aktivit. Zpestřením pro něj byla interaktivní tabule a hra na tabletu.

Zápis byl velice dlouhý a náročný. Dle mého názoru bylo až moc aktivit a navíc se procházelo několika patry, což bylo také vyčerpávající. Jako další negativum bych zmínila několik dětí ve stejné třídě, které také plnily úkoly, což způsobovalo hluk a možnou nesoustředěnost dětí.

6. ZŠ

Velice se mi líbilo, že zápis probíhal v jedné třídě zábavnou formou s příběhem a dítě mělo dostatek času a klidu na vyřešení úkolů. Díky zapojení starších dětí trochu opadla nervozita. Rodiče měli možnost vytisknout si formulář doma. Ubyl tak čas při dokončování zápisu.

Menší problém vznikl při příchodu, kde žákyně rozdávaly lupy podle výběru dítěte, což způsobovalo fronty u některých tříd a jiné byly naopak prázdné. Zjistila jsem však, že došlo pouze k počátečnímu nedorozumění a problém se rychle vyřešil. Žákyně poté rozdávaly lupy postupně tak, aby se střídaly rovnoměrně všechny barvy.

ZŠ Klášter

Celkový dojem hodnotím velice kladně. Vše bylo moc pěkně připravené. Velice mě překvapila různorodost moderních pomůcek a množství úkolů a jejich stupně náročnosti. Paní učitelka se tak mohla dozvědět nejen to, co by dítě mělo podle desatera pro rodiče zvládnout, ale i to, co umí dítě navíc. Jediné, co bych vytkla je to, že motivační část mohlo v jedné třídě absolvovat několik dětí najednou, jako to bylo u 1. ZŠ a mohla tak být částečně narušena pozornost dítěte při plnění úkolů.

12 „Ideální“ zápis

V této „kapitole“ bych ráda vytvořila nástin, jak by z mého pohledu ovlivněného teoretickými nastudovanými podklady a zkušenostmi z vlastního průběhu zápisu na jednotlivých školách měl vypadat „ideální zápis“.

Každá škola měla určité aktivity, či způsob organizace lepší než ty ostatní. Proto bych ráda vybrala to nejlepší ze všech škol a vytvořila tak model jednoho ideálního zápisu.

12.1 Organizace

Dle mého návrhu by začátek zápisu probíhal ihned při vstupu do školy, kde by na děti s rodiči čekali žáci z vyšších ročníků, kteří by jim formou příběhu vysvětlili, co se bude dít a kam mají jít. Pro všechny děti by bylo jednotné téma. Každý rok by se téma mohlo měnit. Po „nastražených“ stopách by se dítě s rodiči dostalo až ke třídě, kde probíhá motivační část zápisu.

Podle očekávaného počtu dětí by bylo připraveno několik tříd tak, aby v jedné třídě mohl probíhat vždy jen jeden zápis stejnou formou s totožným příběhem, jako v ostatních třídách a netvořily se tak dlouhé fronty. Zároveň by se tím vyloučilo vzájemné rušení dětí při plnění motivační části zápisu. Byla by zde paní učitelka s žáky z vyšších ročníků, kteří by dítě motivační částí zápisu provedli. Rodič by měl na výběr, zda by chtěl motivační část vidět a být ve třídě s dítětem, nebo by mezi tím vyřídil formální část, která by probíhala v jiné místnosti např. ve sborovně.

12.2 Motivační část

V úvodu této části by paní učitelka představila sebe i své pomocníky a pokračovala by v příběhu, který děti slyšely při vstupu do školy. Tím by dětem vysvětlila, co je ve třídě čeká a vtáhla je tak do děje. Poté by proběhl kratší rozhovor s dítětem pro získání základních informací a rozmluvení dítěte. Následovalo by několik úkolů, které by prověřily připravenost dítěte do školy.

Jemná motorika by se prověřila na vázání tkaniček a stavění z kostek. Grafomotoriku při překreslování a dokreslování tvarů či obrázků na pracovním listu. Předmatematické znalosti by dokazovaly počítáním podle toho, do kolika zvládnou. Dále by mohly porovnávat čísla, pokud je zvládnou, nebo říkat na které straně je více či méně předmětů. Geometrické tvary a barvy by určovali na interaktivní tabuli. Výslovnost by byla prověřena pomocí básničky a doplňujících slov na opakování. Držení tužky a zjištění, zda je dítě pravák či levák bych prověřila kresbou postavy. Pravolevá orientace se dle mého názoru prokáže skládáním

obrázku podle diktátu. Dál bych do této fáze zařadila kartičky s obrázky, podle kterých by dítě mělo poznat, o jakou ruku se jedná a podle předlohy prsty nandat barevné gumičky, čímž by předvedly jak jemnou motoriku, tak i řazení předmětů, pravolevou orientaci, zrakovou diferenciaci a barvy. Nakonec by se podepsaly.

Pokud by rodiče byli přítomni při motivační části, měli by pak možnost nechat své dítě ve třídě, kde by se jim věnovala paní učitelka, která by s nimi hrála hry, nebo by si děti mohly kreslit, zatímco oni by dořešili formální část zápisu.

13 Rozhovory

Rozhovory probíhaly v rámci zápisu s učiteli a pracovníky školy a vždy na téma Organizace zápisů do prvních tříd. Týkaly se čtyř oblastí:

- A) Směřující k personálnímu zabezpečení a rolí konkrétního učitele při zápisu,
- B) Směřující konkrétně na daný zápis,
- C) Směřující ke komunikaci s rodiči při a po zápise a
- D) Směřující k evaluaci zápisu v dané škole. Dále uvádím reflexe těchto rozhovorů, v příloze přikládám záznamy těchto odpovědí.

13.1 Ad. A) Otázky směřující k personálnímu zabezpečení a rolí konkrétního učitele

Z personálního hlediska se na všech školách zapojují vždy učitelé prvního stupně, přičemž všechny školy shodně uvedly, že konkrétní učitelé předem znají své role a pozice. Někde jsou tyto pozice po několik let neměnné, někde se obměňují dle potřeby a zájmu ze strany učitelů. Většina škol má vyčleněné pracovníky školy, které se zabývají cíleně administrativou a to opakovaně. Na některých školách také pomáhají i starší žáci. Většina škol uvedla, že primární je schůzka před zápisem, kdy se jasně stanoví motivační plán a rozdělení rolí jednak k přípravě k zápisu, ale také ke konkrétnímu dni zápisu.

Při samotném plánování zápisu se podílejí respondenti různě, od legislativního zabezpečení, po výrobu drobných dárků pro budoucí prvňáky, nejčastěji je to ale příprava metodických pomůcek, grafomotorických listů a dalších potřebných materiálů, díky kterým může být zápis adekvátní. Někteří respondenti odpověděli, že jsou ve vedoucí pozici ohledně vytváření scénářů. Na těchto odpovědích je patrné, že celý proces zápisu není nejen ledabylý, ale naopak velmi propracovaný a to, jak je čitelné z odpovědí učitelů, s cílem předškoláky motivovat.

Otázkou také byla motivace pro učitele, kde berou náměty, nápady a návrhy k zápisu. Většina se shodla, že si povětšinou na vše přijdou sami, přičemž se obohacují o internetové zdroje, virtuální skupiny spojující např. učitele v 1. třídě apod.

13.2 Ad. B) Otázky směřující konkrétně na daný zápis

Cílem otázek bylo zjištění, zda si školy kladou cíle zápisu motivační či diagnostické a zda je součástí zápisu i pedagogická diagnostika. Odpovědi byly rozdílné. Zatímco jedna ze škol uvedla, že motivační část u zápisu neaplikují, naopak se soustředí na diagnostiku a případný návrh na návštěvu PPP, jiná ze škol má naopak motivaci jako zásadní část zápisu a diagnostiku neprovádějí. V případě velkých nedostatků však návrh také podají. Ostatní odpovídali obdobným způsobem, kdy motivační část se obměňuje a diagnostická část je přiměřená potřebám. Pokud je to namíste, vždy zkoušející učitel rodičům vyjádří své pochybnosti.

13.3 Ad. C) Otázky směřující ke komunikaci s rodiči při a po zápise

Všechny školy využívají možnosti promluvit si s rodiči v ústraní a to nejčastěji z důvodu, kdy mají nějaké pochybnosti vzhledem k logopedickým vadám dítěte. Vždy navrhnou možná řešení a předávají patřičné kontakty. Při otázkách, jak na takové informace reagují rodiče, byly překvapivě jednotné odpovědi. Většina z rodičů totiž chodí k zápisu již s myšlenkou, že vědí, že je jejich dítě nepřipravené. Či přímo s administrativním potvrzením této nedostatečnosti. Zazněla však i odpověď, že někteří rodiče i přes návrh odkladu prosadí tzv. své a dítě do první třídy pošlou.

13.4 Ad. D) Otázky směřující k evaluaci zápisu v dané škole

Tyto otázky směřovaly k respondentům a jejich pocitům ze zápisů, které probíhají na jejich školách. Většina je velmi spokojená a na zápisech samotných by nic neměnila. Stejně tak si jsou školy vědomy svých kvalit, za kterými si stojí. Za klíčové nejčastěji považují motivaci a prožití pozitivních emocí u dítěte, samotný zážitek ze zápisu, který prožívají často celé rodiny. Pouze jedna z uvedených škol uvedla, že primární je pro ně diagnostika než motivace a zážitek.

14 ZÁVĚR

Vstupem do prvního ročníku nastává nová etapa života nejen dítěte, ale i rodičů. Z malého bezstarostného dítěte se stává školou povinný žák, pro kterého volná hra už není primární činností tak, jako tomu bylo během pobytu v mateřské škole či jiném předškolním zařízení. Najednou musí přijmout novou roli a s ní spojenou určitou zodpovědnost a dodržovat řád daný přesně strukturovaným vyučováním. Na tuto etapu se ho snaží připravit jak rodiče, tak i mateřská škola. Nejen to, ale i spousta jiných faktorů ovlivňuje postoj dítěte ke škole. Záměrem popsanych příprav i samotného zápisu byla snaha ovlivnit dítě pozitivně tak, aby se na školu těšilo a nemělo z ní strach.

Cílem diplomové práce bylo porovnání čtyř zápisů na různých typech škol a využití získaných teoretických a praktických poznatků k optimalizaci přípravy dětí pro nástup do první třídy a návrh „modelu“ ideální přípravy na zápis včetně jeho praktického využití. Zároveň jsem chtěla odpovědět na otázky, jaký je smysl zápisů a jejich pravý účel, k čemu všemu může vlastní zápis sloužit a co nám poskytuje. V neposlední řadě pak zanalyzovat, zda samotný systém povinného předškolního vzdělávání je dostatečně efektivní a zda přináší i informace pro rozhodování rodičů, kdy zapsat své dítě do první třídy základní školy.

Během pozorování dětí při zápisu, analýze jednotlivých úkolů, ale i během rozhovorů s učiteli škol je zřejmé, že zápis neslouží jen jako pomyslná povinná vstupní kontrola či možnost, jak dítě diagnostikovat vzhledem k jeho (ne)připravenosti k zahájení školní docházky. Jsem přesvědčena, že zápis není pouhou formální částí podmínek pro přijetí dítěte do první třídy, tak jak bylo v dnešní době prezentováno některými řediteli škol v rámci diskuze o termínech a průběhu zápisů ovlivněných koronavirovou epidemií. Je to také možnost, jak děti motivovat k nástupu do školy, ale také k učení a vzdělávání se. Když jsem měla možnost pozorovat nadšení u dětí, uvědomila jsem si, že je možná škoda tohoto nadšení nevyužít. Během diskusí s ostatními rodiči a řízených rozhovorů s učiteli i malými dětmi se má domněnka potvrdila. Myslím si, že budoucí prvňáci by jistě přivítali možnost „zápisu“ vícekrát do roka. Organizování aktivit podobných zápisům tak, jak jsem je popsala ve své diplomové práci. Přestože mateřská škola poskytuje patřičné vzdělávání v předškolní pedagogice a připravuje budoucí prvňáky (nejen) k zápisu, přínosem by mohl být například model tzv. Školy nanečisto. Ta by probíhala od září do května (respektive do doby zápisu) s frekvencí alespoň jednou měsíčně, a to přímo v budově základní školy. Děti by tak měly možnost se pravidelně

scházet se svými potenciálními spolužáky, měly by možnost se více poznat s různými učiteli, a to i jinými, než jsou ti z MŠ. Rodiče by získali možnost pozorovat své dítě v kontaktu s dalšími dětmi při aktivitách umožňujících posoudit vyzrállost jejich potomků přímo tzv. v akci, a to v porovnání se stejně starými dětmi, což je velmi důležité pro posouzení a vlastní rozhodování, zda dítě zapsat do první třídy, či nikoliv. A v neposlední řadě by pro učitele základní školy vznikla možnost poznávat potenciální žáky svých tříd. Každé setkání by také poskytovalo možnost zaměřit se na jednu konkrétní oblast dovedností dětí ve větším rozsahu, či procvičovat všechny oblasti najednou v podobě různých úkolů. Takovéto setkávání ve “Škole nanečisto” by též mohlo pomoci u sociálně hůře adaptivních dětí, zejména je lépe připravit nejen k zápisu, ale i k nástupu do povinného vzdělávání. Domnívám se, že příprava a realizace takového projektu by byla vhodná k další hlubší analýze, ale její podmínkou je vyřešení mnoha dalších otázek i odpovědí na ně.

15 ZDROJE

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Dotisk prvního vydání. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 2. vydání. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-2660-793-9.

BERČÍKOVÁ, Alena, Eva ŠMELOVÁ a Dominika PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ. *Učitel - aktér edukačního procesu předškolního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4033-0.

BUDÍKOVÁ, Jaroslava, Patricie KRUŠINOVÁ a Pavla KUNCOVÁ. *Je vaše dítě připraveno do první třídy?: Co potřebuje budoucí prvňáček umět a znát*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004. Rozvoj osobnosti (Computer Press). ISBN 80-7226-637-3.

DANKOVÁ, Zuzana, Jitka JACKULÍKOVÁ, Barbora KOVÁČOVÁ, Jana KRÁLIKOVÁ, Milena LUČIVJANSKÁ, Lucia PAŠKOVÁ a Monika STUPKOVÁ. *Pedagogická diagnostika v praxi materské školy: pomocník při odhařování osobnostných individualít dieťaťa predškolského veku*. Bratislava: Dr. Josef Raabe Slovensko, 2011. ISBN 978-80-89182-63-3.

EBBERT, Birgit. *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-2513-545-7.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HARTL, P. a HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s.18, 55, 111, 315, 776. ISBN 80-7178-303-X.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-2474-750-7.

KLLENKOVÁ, Jiřina a Helena KOLBÁBKOVÁ. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství, 2003. ISBN 80-239-0082-X.

KLÉGROVÁ, Jarmila. *Máme doma prvňáčka*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2003, 139 s. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1020-1.

KLINDOVÁ, Ľuboslava a Eva RYBÁROVÁ. *Vývinová psychológia: učebnica pre 3. ročník pedagogických škôl*. 2. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975, 137 s. KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. Praha: Portál, 2008. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-359-8

LANGMEIER, Josef, Dana KREJČÍŘOVÁ a Miloš LANGMEIER. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie*. 2. vyd. Praha: H & H, 2002, 132 s. ISBN 80-7319-016-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1056-6.

OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

PŘINOSILOVÁ, D. *Diagnostika ve speciální pedagogice v období raného a předškolního věku*. Praha: IPPP ČR, 2002.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Založení Univerzity Karlovy*. Praha: Melantrich, 1988.

SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: 2009. ISBN 978-80-244-2264-0.

REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6

SWIERKOSZOVÁ, Jana. *Pedagogická diagnostika dětského vývoje pro učitele primárního vzdělávání: distanční text*. Dotisk druhého vydání (2004, 2005). Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 80-7368-084-X.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 3. upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 189 s. ISBN 978-80-244-2433-0.

ŠMELOVÁ, Eva, Alena PETROVÁ a Eva SOURALOVÁ. *Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 312 s. ISBN 978-80-244-3345-5.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010, 247 s. ISBN 978-80-246-1820-3.

ŠULOVÁ, Lenka. *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-542-9.

ŠULOVÁ, Lenka a Renata LEŽALOVÁ. *Diagnostika školní zralosti*. Praha: Raabe, 2012. Školní zralost. ISBN 978-808-7553-527.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.

TOMANOVÁ, D. *Úvod do pedagogické diagnostiky v mateřské škole*. Olomouc: UPOL, 2006. ISBN 80-244-1426-0.

V AŠÁTKOVÁ, Danuše. *Vybraná témata pedagogické psychologie*. Vyd. 3. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 64 s. ISBN 80-7041-235-6.

VÁGNEROVÁ, Marie a Jarmila KLÉGGROVÁ. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Karolinum, 2008. 538 s. ISBN 978-80-246-1538-7.

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidmila VALENTOVÁ. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-384-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2017. 219 s. ISBN 978-80-7496-333-9.

ZÄHME, Volker a Felicitas ZIERK. *Co by děti měly znát: odhalování dětských světů, rodičovské omyly, co o svých dětech možná nevíte*. 1. vyd. Čestlice: Rebo, 2005. Příručka moderního člověka. ISBN 80-7234-420-X.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Praha: Portál, 2001, s. 12, Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-544-x.

Diagnostika školní zralosti. Praha: Raabe, c2012. Školní zralost. ISBN 978-80-87553-52-7.

Internetové zdroje

Desatero pro rodiče dětí předškolního věku. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku>

Informace k organizaci zápisů k povinné školní docházce. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha, 2016 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/informace-k-organizaci-zapisu-k-povinne-skolni-dochazce>

Informace o povinném předškolním vzdělávání - školy: Informace o povinném předškolním vzdělávání určené pro školy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2017 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/40133>

MORKES, František. Proměny povinné školní docházky. *Učitelské noviny* [online]. 2010, **2010**(33) [cit. 2020-01-26]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5492>

RVP pro předškolní vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha, 2018 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-vseobecne-vzdelavani>

System vzdělávání v ČR. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha, 2009/2010 [cit. 2020-04-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/system-vzdelavani-v-cr>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*

[online]. 2015. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/skolsky-zakon/cast-3-hlava-1-paragraf-38?full=1>

Zákon č. 82/2015 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-82>

Zákon č. 178/2016 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2015. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-178>

16 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: rozhovor 1. ZŠ

Otázky k rozhovoru na téma Organizace zápisů do prvních tříd

- **Otázky Směřující k personálnímu zabezpečení a roli konkrétního učitele při zápisu**

1/ Kdo všechno se účastní organizování a přípravy zápisu?

Zápisu se účastní 4 – 5 učitelek a paní zástupkyně.

2/ Máte nějak rozdělené role?

Ano. Jedna z nás je vždy vedoucí zápisu. Ta zápis schvaluje a organizuje. Ostatní předkládají své návrhy a zápis připravují.

3/ Kolikrát jste se podílela na přípravě a průběhu zápisu?

Já osobně 10x.

4/ Jaká je Vaše role při přípravě zápisu?

Tento rok jsem měla roli organizační.

5/ Čím se KONKRÉTNĚ podílíte na přípravě zápisu?

legislativa

6/ Kde berete inspiraci pro aktivity při zápisu? Jaké konkrétně využíváte zdroje?

Většinou v mateřských školách, v družině a na internetu.

- **Otázky směřující již přímo k zápisu**

1/ Měla vaše škola vždy motivační část zápisu žáků do první třídy?

Vždy určitě ne. Motivační část se dělá výjimečně.

2/ Jaké cíle si kladete v motivační části zápisu? (pouze motivace nebo i "diagnostika")

Především diagnostiku, jelikož jsme škola speciální.

3/ Pokud je součástí i pedagogická diagnostika, na které oblasti se při diagnostice zralosti a připravenosti ve škole hlavně orientujete a proč?

Řídíme se hlavně doporučením z PPP nebo SPC, protože k zápisu přichází většina dětí již s nějakou diagnózou.

4/ Probíhá na Vaší škole motivační část zápisu každý rok stejně? Pokud ne, jak často téma měníte?

Ne. Každý rok některé aktivity měníme.

- **Otázky směřující ke komunikaci s rodiči při a po zápisu**

1/ Jakým způsobem informujete rodiče, pokud se při zápisu u dítěte projeví nezralost v některé oblasti? (např. logopedický, sociální, kognitivní)

Ústně. Po motivační části s rodiči o průběhu zápisu mluvíme.

2/ Jakým způsobem s rodiči řešíte doporučení k odkladu?

Chodí nám sem děti, které třeba díky své diagnóze už po odkladu jsou. Většina rodičů ví, že jejich dítě má nějaký problém. Vždy o tom s nimi mluvíme.

3/ Jak rodiče na to, že je dítě pravděpodobně v některé oblasti pro školu nezralé, reagují? Jaké jsou Vaše zkušenosti?

Jak už jsem řekla před tím. Naprostá většina o problémech svého dítěte ví, takže reagují velmi dobře.

- **Otázky směřující k evaluaci zápisu v dané škole**

1/ Jste spokojená s formou, organizací a průběhem zápisu na Vaší škole?

Ano jsem.

2/ Je něco, co byste ráda změnila nebo udělala jinak?

Ne, takhle mi to vyhovuje.

3/ Co vy osobně považujete u zápisu za klíčové?

Určitě doporučení PPP a SPC (speciální třídy)

4/ Chtěla byste k systému vašeho zápisu něco dodat?

Ne.

Příloha č. 2: Rozhovor 5. ZŠ

Otázky k rozhovoru na téma Organizace zápisů do prvních tříd

- **Otázky Směřující k personálnímu zabezpečení a roli konkrétního učitele při zápisu**

1/ Kdo všechno se účastní organizování a přípravy zápisu?

Zápisu se na naší škole zúčastňují učitelky prvního stupně, asistentky, vychovatelky a paní zástupkyně L. Novákovou s paní ředitelka M. Pavlíkovou. Do zápisu se zapojuje i paní sekretářka, která zapisuje informace ze zápisových listů v počítači.

2/ Máte nějak rozdělené role?

Role máme rozdělené - učitelky, asistentky budoucí prvňáčky provádí celým zápisem. Navazují s ním rozhovor, pomáhají mu při zvládnutí jednotlivých úkolů. Také v průběhu jeho zápisu zapisují do formuláře výsledky jeho práce.

Paní zástupkyně má na starosti administrativní část zápisu.

Vychovatelky a asistentky mají na starosti děti, které pomáhají u zápisu.

3/ Kolikrát jste se podílela na přípravě a průběhu zápisu?

Na zápise jsem se podílela asi 14 krát.

4/ Jaká je Vaše role při přípravě zápisu?

Dnes jsem spolu s paní zástupkyní, organizátorkou zápisu na naší škole. Jsem scénáristka a produkční zápisu.

5/ Čím se KONKRÉTNĚ podílíte na přípravě zápisu?

Na naší škole se zápisu spolu s učitelkami účastní i děti naší školy - od 3. třídy do 5. třídy. Jejich role je pomoc při "zjišťování" školní zralosti budoucích prvňáčků. Jak už jsem říkala, jsem scénáristkou zápisu. Připravím téma zápisu, scénář pro pomáhající děti - co budou povídat a dělat na jednotlivých stanovištích. Také organizuji výrobu drobných dárečků pro budoucí prvňáčky a připravuji pomůcky, které budou děti při komunikaci s budoucími prvňáčky potřebovat.

6/ Kde berete inspiraci pro aktivity při zápisu? Jaké konkrétně využíváte zdroje?
Inspiraci nacházím všude kolem sebe, na internetu - pinterest, v pohádkách . . .

- **Otázky směřující již přímo k zápisu**

1/ Měla vaše škola vždy motivační část zápisu žáků do první třídy?

Ano, naše škola měla a má motivační část zápisu. Tématem byla třeba zvířátka, pohádka Ať žijí duchové, indiáni.

2/ Jaké cíle si kladete v motivační části zápisu? (pouze motivace nebo i "diagnostika")

Motivační příběh se prolíná celým průběhem zápisu budoucího prvňáčka. Od vstupu do školy, přes motivační průběh, až po rozloučení se s ním, ale diagnostiku jako takovou neprovádíme. Jde nám hlavně o motivaci.

3/ Pokud je součástí i pedagogická diagnostika, na které oblasti se při diagnostice zralosti a připravenosti ve škole hlavně orientujete a proč?

Diagnostiku neprovádíme.

4/ Probíhá na Vaší škole motivační část zápisu každý rok stejně? Pokud ne, jak často téma měníte?
Motivační část zápisu se mění po dvou letech.

- **Otázky směřující ke komunikaci s rodiči při a po zápisu**

1/ Jakým způsobem informujete rodiče, pokud se při zápisu u dítěte projeví nezralost v některé oblasti? (např. logopedický, sociální, kognitivní)

Pokud se při zápisu projeví logopedické obtíže, ptáme se rodičů jestli navštěvují LG nápravy u logopedů. Pokud se projeví nezralost v sociální, kognitivní oblasti, ptáme se rodičů, jak se budoucí prvňáček chová doma, ve školce, v kolektivu. Jaký postoj k tomu mají učitelky z MŠ.

2/ Jakým způsobem s rodiči řešíte doporučení k odkladu?

S rodiči o podezření na školní nezralost hovoříme v ústraní, předáme jim kontakty na specializované pracoviště. Myslím si, že od nás cítí podporu v jejich rozhodování.

3/ Jak rodiče na to, že je dítě pravděpodobně v některé oblasti pro školu nezralé, reagují? Jaké jsou Vaše zkušenosti?

Většina rodičů s námi souhlasí a mám i pocit, že s námi souhlasí. Někteří už přichází s vědomím, že jejich dítě je do školy nepřipravené.

- **Otázky směřující k evaluaci zápisu v dané škole**

1/ Jste spokojená s formou, organizací a průběhem zápisu na Vaší škole?

Ano, s formou našeho zápisu jsem spokojená.

2/ Je něco, co byste ráda změnila nebo udělala jinak?

Ne, nic bych neměnila.

3/ Co vy osobně považujete u zápisu za klíčové?

Je to asi spokojenost, úsměv a nadšení budoucího prvňáčka. Vždy mě překvapí, jak jsou na sebe hrdí, když projdou celým zápisem. Také mě pokaždé překvapí s jakým nasazením a zápletem děti naší školy "účinkují".

4/ Chtěla byste k systému vašeho zápisu něco dodat?

Así ne.

Příloha č. 3: Rozhovor 6. ZŠ

Otázky k rozhovoru na téma Organizace zápisů do prvních tříd

- **Otázky Směřující k personálnímu zabezpečení a roli konkrétního učitele při zápisu**

1/ Kdo všechno se účastní organizování a přípravy zápisu? Máte nějak rozdělené role?

Na naší škole se před zápisem sejde metodické sdružení prvního stupně, kde se společně domluvíme na motivační části zápisu a diagnostické úlohy jsou dané. Většina kolegyň se zápisu účastní.

Rozdělíme si pozice, kdo bude zkoušet obecnou část, kdo bude v koncové části malování postavy, kdo se bude věnovat rodičům.

Zápisu se účastní většina učitelek 1.stupně, zástupce vedení, výchovný poradce a vedoucí družiny, při organizaci pomáhají i starší děti.

2/ Kolikrát jste se podílela na přípravě a průběhu zápisu?

V podstatě každý rok mé pedagogické praxe, takže více než 20krát.

3/ Jaká je Vaše role při přípravě zápisu?

Většinou jsem ve třídě a věnuji se všeobecné části zápisu, zkouším budoucí prvňáčky.

4/ Čím se KONKRÉTNĚ podílíte na přípravě zápisu?

Každá učitelka si připravuje svou motivační část zápisu, sestaví „scénář“ nacvičí ho se staršími.

Připraví si své pomůcky a patřičně vyzdobí třídu.

6/ Kde berete inspiraci pro aktivity při zápisu? Jaké konkrétně využíváte zdroje?

Společně se s kolegyněmi inspirujeme, občas i na různých internetových portálech a především má léta praxe.

- **Otázky směřující již přímo k zápisu**

1/ Měla vaše škola vždy motivační část zápisu žáků do první třídy?

Ano.

2/ Jaké cíle si kladete v motivační části zápisu? (pouze motivace nebo i "diagnostika")

Tyto dvě role se při našem zápisu snažíme skloubit. Snažíme se předškolákům zadávat diagnostické úkoly zábavnou formou práce za pomoci starších dětí přestrojených za zajímavé postavičky.

3/ Pokud je součástí i pedagogická diagnostika, na které oblasti se při diagnostice zralosti a připravenosti ve škole hlavně orientujete a proč?

Snažíme se zjistit všechny oblasti diagnostiky – dovednosti v jemné motorice, sociální zralost, emocionální zralost, komunikační a řečové dovednosti, základní matematická představivost, sluchové vnímání a paměť, grafomotorické dovednosti.

Snažíme se zjistit, zda je dítě dostatečně zralé, aby mohlo navštěvovat základní školu.

4/ Probíhá na Vaší škole motivační část zápisu každý rok stejně? Pokud ne, jak často téma měníte?

Snažíme se motivační část měnit, dochází k tomu zhruba jednou za 3 roky.

- **Otázky směřující ke komunikaci s rodiči při a po zápisu**

1/ Jakým způsobem informujete rodiče, pokud se při zápisu u dítěte projeví nezralost v některé oblasti? (např. logopedický, sociální, kognitivní)

Hovoří s nimi zkoušející učitelka a popř. doporučí návštěvu logopeda či PPP.

2/ Jakým způsobem s rodiči řešíte doporučení k odkladu?

Ihned při zápisu rodiče informujeme o určitých pochybnostech ve zralosti dítěte a doporučíme návštěvu PPP.

3/ Jak rodiče na to, že je dítě pravděpodobně v některé oblasti pro školu nezralé, reagují? Jaké jsou Vaše zkušenosti?

Většinou rodiče sami se ptají po možnosti odkladu, často jim doporučím, aby to ještě probrali s paní učitelkou z MŠ, ta děti zná nejlépe a ví, jak se chová v kolektivu a zda je pro školu zralé.

Doporučení z mé strany rodiče berou a ještě jsem se nesetkala s negativní reakcí.

- **Otázky směřující k evaluaci zápisu v dané škole**

1/ Jste spokojená s formou, organizací a průběhem zápisu na Vaší škole?

Ano.

2/ Je něco, co byste ráda změnila nebo udělala jinak?

My stále zápis zdokonalujeme a vylepšujeme v maličkostech, ale myslím, že formu a diagnostiku máme na velmi dobré úrovni.

3/ Co vy osobně považujete u zápisu za klíčové?

Empatii k dětem, umět je uvolnit, rozhovořit, aby neměly obavu a aby se při zápisu cítily příjemně.

4/ Chtěla byste k systému vašeho zápisu něco dodat?

Ne.

Příloha č. 4: Rozhovor ZŠ Klášter

Otázky k rozhovoru na téma Organizace zápisů do prvních tříd

- **Otázky Směřující k personálnímu zabezpečení a roli konkrétního učitele při zápisu**

1/ Kdo všechno se účastní organizování a přípravy zápisu? Máte nějak rozdělené role?

Organizace se účastní všichni pedagogové, jsme jen 3 učitelky. Ředitelka školy připravuje dokumentaci, učitelé mají na starosti výzdobu, kopírování materiálů a pomůcky k zápisu. Jeden pedagog připravuje tzv. Den pro předškoláky - předchází zápisu o měsíc.

3/ Kolikrát jste se podílela na přípravě a průběhu zápisu?

Podílím se každoročně již dlouho. Teď bych to asi tak rychle nespočítala.

4/ Jaká je Vaše role při přípravě zápisu?

Kopírují podklady, připravuji materiál pro prezentaci školy a připravuji drobné dárky pro předškoláky – VV, PČ, výzdoba, tabule

5/ Čím se KONKRÉTNĚ podílíte na přípravě zápisu?

Hovořím s dětmi, testuji základní znalosti, ředitelka školy hovoří s rodiči a kontroluje správnost dokumentace.

6/ Kde berete inspiraci pro aktivity při zápisu? Jaké konkrétně využíváte zdroje?

Inspiruji se na fb skupinách : Učím v 1. třídě, Učitelky 1. stupně atd. a v časopisech Rodina a škola, Informatorium . časopis pro učitelky MŠ

- **Otázky směřující již přímo k zápisu**

1/Měla vaše škola vždy motivační část zápisu žáků do první třídy?
Ne neměla. Motivační část děláme jen posledních pár let.

2/Jaké cíle si kladete v motivační části zápisu? (pouze motivace nebo i "diagnostika")
Pouze motivace, hlavně, máme –li málo žáků. Snažíme se ukázat výhody školy již před zápisem.

3/ Pokud je součástí i pedagogická diagnostika, na které oblasti se při diagnostice zralosti a připravenosti ve škole hlavně orientujete a proč?
V motivační části se dá orientačně zjistit samostatnost dítěte. Nezávislost a postavení ve skupině.

4/ Probíhá na Vaší škole motivační část zápisu každý rok stejně? Pokud ne, jak často téma měníte?
Snažíme se témata měnit. Nejčastěji je tématem pohádka.

- **Otázky směřující ke komunikaci s rodiči při a po zápisu**

1/ Jakým způsobem informujete rodiče, pokud se při zápisu u dítěte projeví nezralost v některé oblasti? (např. logopedický, sociální, kognitivní)
Doporučujeme logopeda, SPC v Mn.Hradišti, jinak kontaktujeme také pediatra.

2/ Jakým způsobem s rodiči řešíte doporučení k odkladu?
Probereme to většinou již v MŠ, která je součástí školy. Pak u zápisu již připravíme potřebné žádosti a rodiče už většinou mají v ruce vyšetření ze SPC. Pokud ne, odesíláme je k pediatrovi a k objednání do poradny.

3/ Jak rodiče na to, že je dítě pravděpodobně v některé oblasti pro školu nezralé, reagují? Jaké jsou Vaše zkušenosti?
Pokud se správně pracuje s rodiči již v MŠ, pak nebývá problém při odkladu. Mám zkušenost, že matka s nízkým sociálním statusem zanedbávala přípravu dítěte, navíc odkládala i návštěvu SPC nebo logopeda. Už jsme také kontaktovali OSPOD, protože se nedostavila k zápisu do ZŠ a nijak nereagovala na výzvu k nápravě.

- **Otázky směřující k evaluaci zápisu v dané škole**

1/ Jste spokojená s formou, organizací a průběhem zápisu na Vaší škole?
Ano.

2/ Je něco, co byste ráda změnila nebo udělala jinak?
Ne.

3/ Co vy osobně považujete u zápisu za klíčové?
Práci s rodiči již v předzápisovém období, na málotřídní škole většinou rodiny osobně známe.

4/ Chtěla byste k systému vašeho zápisu něco dodat?
Ne.

kontrola citací, formátování nadpisů, dát do příloh zápisové listy?